

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Terveysten edistämisen koulutusohjelma
Johtamisen osaaminen

Maija Ström-Ripatti ja Riitta Rissanen

Toimiva viranomaisyhteistyö nuorten tukena

Tiivistelmä

Maija Ström-Ripatti ja Riitta Rissanen

Toimiva viranomaisyhteistyö nuorten tukena, 53 sivua, 3 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Terveyden edistämisen koulutusohjelma

Johtamisen osaaminen

Opinnäytetyö 2013

Ohjaajat: Lehtori Eija Tyyskä, Saimaan ammattikorkeakoulu ja johtava koulu-psykologi Timo Suhola, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa peruskoulun 7-9 - luokkalaisten osalta oppilashuollon palveluiden, lastensuojelun ja mielenterveystyön viranomaisten yhteistyöstä ja sen kehittämisen mahdollisuuksista. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös uusia toimintatapoja hyvän viranomaisyhteistyön edellytyksistä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Teoriaosassa käsiteltiin nuorten syrjäytymisen ehkäisyä, oppilashuoltoa esi- ja perusopetuksessa, lastensuojelua, terveydenhuoltoa ja verkostotyötä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen kehittävän työntutkimuksen kautta. Tutkimusaineisto kerättiin ryhmähaastatteluilta teemahaastattelurunkoa käyttäen sekä dokumenttien avulla. Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksaa viranomaista kolmelta eri sektorilta.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri on vastannut kunta- ja palvelurakennemuutostukseen tuottamalla uusia toimintatapoja. Sosiaalipalveluiden järjestäminen perusterveydenhuollon kanssa yhteisiin rakenteisiin on toteutumassa. Tulosten mukaan viranomaisyhteistyö on muuttanut muotoaan verkostoitumisella, ja sitä kautta tieto toisen työstä on lisääntynyt. Viranomaisten välisessä tiedonsiirrossa on vielä kehitettävää. Onnistuneella viranomaisyhteistyöllä varmistetaan parhaat mahdolliset valmiudet nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseen.

Jatkotutkimuksena voisi tutkia uusien toimintamallien vakiinnuttamista. Toisena tutkimusaiheena voisi tarkastella nuorten ja huoltajien kokemuksia viranomaisyhteistyön toimivuudesta.

Asiasanat: kehittävä työntutkimus, lastensuojelu, nuorten syrjäytymisen ehkäisy, oppilashuolto, terveydenhuolto, verkostotyö, viranomaisyhteistyö

ABSTRACT

Maija Ström-Ripatti and Riitta Rissanen

Functional cooperation between the authorities in support of young people, 53 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Master's Degree Programme in Health Promotion and Leadership

Master's Thesis 2013

Instructors: Senior Lecturer Eija Tyyskä, Saimaa University of Applied Sciences and School Psychologist Timo Suhola, South Karelia District of Social and Health Services

The purpose of this study is to provide information about the cooperation between the student welfare, child protection and mental health authorities for 7th-9th graders. It also reviews possibilities for development opportunities of the cooperation.

The study examines the treatment and customer paths of those actors, as well as showcasing their cooperation in the field. The study also examines new models of good conditions for cooperation between authorities in promoting the welfare of young people.

The theoretical part deals with the prevention of social exclusion of young people, student welfare in pre- and primary education, child protection, health care and networking. The study is carried out through the use of qualitative research methods with the help of developmental work research. The data is collected from group interviews and documents. Eight officials from three different sectors were interviewed.

In conclusion it can be stated that the South Karelia District of Social and Health Services (Eksote) has responded to the changes in the municipal and service structure by producing new models. Organizing social services together with the public health care services is being taken into action. The co-operation between the authorities has changed its form with networking, and knowledge of one another's work has increased.

Key words: cooperation between authorities, student welfare, child protection, mental health care services

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Nuorten syrjäytymisen ehkäisy	6
3 Oppilashuolto esi- ja perusopetuksessa	8
3.1 Oppilashuollon palvelut	10
3.2 Esityskierroksella oleva oppilas- ja opiskelijahuoltolaki	11
4 Lastensuojelu.....	13
5 Terveystenhuolto	15
6 Verkostotyö	16
7 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus	19
8 Kehittävän työntutkimuksen toteutus	20
9 Kunta- ja palvelurakennemuutos Paras- hanke.....	23
10 Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin perustaminen.....	25
10.1 Perustamissuunnitelma	25
10.2 Tavoitteet.....	26
10.3 Palveluiden järjestäminen.....	27
11 Tutkimusasetelma.....	28
11.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja toteutus	28
11.2 Aineistonkeruumenetelmät	29
11.3 Aineiston analysointi.....	30
12 Opinnäytetyön eettiset näkökohdat ja luotettavuus.....	33
13 Tutkimustulokset	35
13.1 Eksoten oppilashuollon, lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden viranomaisyhteistyö	35
13.2 Yhteistyökumppaneiden kokemuksia viranomaisyhteistyöstä	38
13.3 Hyvän yhteistyön edellytykset	41
14 Pohdinta ja johtopäätökset.....	47
Lähteet.....	51

Liitteet

- Liite 1 Tutkimuslupa
- Liite 2 Saatekirje
- Liite 3 Teemahaastattelukysymykset

1 Johdanto

Lasten ja nuorten syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen ovat ajankohdaisia aiheita. Suurella osalla lapsista ja nuorista asiat ovat kunnossa, ja he voivat hyvin. Osalla ongelmat ovat kasautuneet, ja he voivat huonosti. Peruskouluissa on tiedostettu lasten ja nuorten ongelmat. Koulunkäyntiin liittyviin palveluihin on järkevää panostaa, jos sillä estetään yhdenkin nuoren syrjäytyminen.

Lasten ja nuorten ongelmat ovat muuttuneet yhä monimuotoisemmiksi. Ongelmat kasautuvat usein samalle yksilölle, jolloin puhutaan moniongelmaisuudesta. Tällöin ei monestikaan enää riitä sektorikohtainen toimintatapa vaan tarvitaan moniammatillista näkemystä, jolloin viranomaiset yhdessä puuttuvat ongelmiin ja etsivät niihin ratkaisuja. Viranomaiset kohtaavat entistä useammin tilanteita, joihin tarvitaan monien eri viranomaisten yhteistyötä. Kaikkien osapuolten kannalta on tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden henkilöstö pyrkii löytämään ratkaisuja ja keskittämään voimavaroja yli sektorirajojen. Lapsen ja nuoren edun tulee aina olla etusijalla ja viranomaisten tulee yhdessä toimia sen mukaisesti.

Nuorilla nähdään usein psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen pahoinvointi toisistaan erillään, jolloin todellisuudessa on vaikea tunnistaa syy-seuraus-suhteita. Lastensuojelussa nähdään sosiaalinen huoli, johon eivät kuulu koulun käymättömyys tai mielenterveysongelmat. Mielenterveyspalveluissa taas ei nähdä aina sosiaalista huolta, joka saattaa näyttäytyä esimerkiksi perumattomina aikoina tai vanhempien välinpitämättömyytenä lasta kohtaan. Koulussa ongelmat nousevat usein esiin luvattomina poissaoloina, häiriökäyttäytymisenä, syrjäytymisenä ja mahdollisesti oppimisvaikeutena.

Opinnäytetyömme aiheen valintaan on vaikuttanut se, että työskentelemme molemmat koulukuraattoreina Etelä- Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (Eksote) opilashuollon palveluissa. Koulukuraattoreina teemme yhteistyötä eri viranomais- tahojen kanssa. Tarkastelemme tutkimuksemme viranomaisten kokemuksia tämänhetkisestä yhteistyöstä ja hyvän viranomaisyhteistyön edellytyksistä.

Opinnäytetyömme etenee kehittävän työntutkimuksen kautta, jossa tuomme esille Eksoten organisaation ja työyhteisön välistä muutosta ja kehittymistä. Kohteina ovat peruskoulun yläkouluikäiset nuoret ja heidän ohjauksensa oppilashuoltoon, lastensuojeluun ja / tai mielenterveyspalveluun.

Eksote toteuttaa laaja-alaista yhteistyötä sosiaalihuollon ja perusterveydenhuollon kanssa. Lasten ja nuorten talon toteutuminen takaa kunta- ja palvelurakennuudistuksen lain määräämän veloitteen. Taloon sijoitetaan lasten ja nuorten psykiatrian avotoiminnot, opiskeluterveydenhuollon keskitetty vastaanotto, lastensuojelu, perheneuvolan toiminnot, perheasioiden yksikkö sekä lapsi- ja nuorisovastaanotto. Lasten ja nuorten talo valmistuu loka- marraskuussa 2013. Uusi opiskeluhuoltolaki astuu voimaan todennäköisesti elokuussa 2014.

2 Nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Hallitusohjelmassa 2011 hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen sisällytetään kaikkien hallinnonalojen ja ministeriöiden toimintaan. Eräs painopistealue on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen. Hallitus sitoutuu tulo-, terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen eri toimenpitein. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman tavoitteena on välittävä ja menestyvä Suomi. Yhteiskunnallista osallistumista lisätään ja perheiden hyvinvointia parannetaan. (Hallituksen ohjelma 2011, 7-8.)

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa 2012–2015 kiinnitetään huomiota erityisesti osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja arjenhallintaan. Osallisuus lasten ja nuorten kohdalla tarkoittaa aktiivisuutta ja yhteisvastuullisuutta kulttuuri- ja liikunta- ja vapaa-ajantoimintaa kohtaan. Yhdenvertaisuudella toteutetaan suvaitsevaisuutta ja estetään sukupuolista syrjintää. Arjenhallinnalla pyritään luomaan jokaiselle lapselle ja nuorelle lähtökohdista riippumatta korkeatasoinen koulutus. Ehkäisevillä toimilla pyritään samaan mahdollisimman hyvä terveys ja hyvinvointi lapsille ja nuorille. Kehittämissuunnitelman strategian yksi tavoite on viranomaisyhteistyö lasten, nuorten ja perheiden kanssa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Sosiaali- ja terveystalitiikan strategian (2010) mukaan EU:n tavoitteena on vähentää köyhyydessä ja syrjäytymisvaarassa olevien määrää. Kansallinen suunnitelma keskittyy pienituloisten, syrjäytyneiden, köyhyydessä elävien ja työttömien aseman parantamiseen sekä erityisesti lapsiperheiden köyhyyden vähentämiseen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen painopistettä siirretään ennalta ehkäisyyn. Palvelujärjestelmän tehokkuutta ja ennaltaehkäisevien palvelujen saataavuutta parannetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten ennalta ehkäisevän työn osaamista lisäämällä. Hyvinvointi- ja terveyseroja kavennetaan tehokkaimmin eri hallinnonalojen tiiviillä yhteistyöllä. Lapsiperheiden ehkäisevät, tukevat ja korjaavat palvelut kootaan yhteen yli toimirajojen. Aikuis- ja lastenpsykiatrian, lastensuojelun sekä kasvatus- ja perheneuvolan on tarjottava perheille kokonaisvaltaista tukea ja täydennettävä peruspalveluitaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 10-12.)

Syrjäytymisen ehkäisemiseen voidaan vaikuttaa turvaamalla koulutuksen suorittaminen ja sitä kautta pääseminen työelämään. Nivelvaiheen onnistumiseen voidaan koulun lisäksi vaikuttaa työvoimahallinnossa, sosiaalitoimessa, työpajoilla ja nuorisotoimessa. Näiden toimien avustuksella nuoret voivat korottaa peruskoulun arvosanoja, saada ammatinvalinnan tukemista ja sosiaalisten taitojen opettelua. Kaikkia alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita koskee työvoimapaalvelulaissa määritelty nuorten yhteiskuntatakuu. Työttömälle nuorelle on tarjottava koulutus-, työharjoittelu-, työpaja- tai työpaikka kolmen kuukauden kuluessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.)

Syrjäytymisen ehkäisy on poliittinen strategia, joka koskettaa useita hyvinvointiyhteiskunnan hallinnonaloja. Sen johdosta kaikki kansalliset ja kansainväliset toimenpiteet, jotka keskittyvät syrjäytymisvaarassa olevien määrän vähentämiseen, johtavat vääjäämättä myös terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveyserojen kaventamiseen. Nuorten syrjäytymisriskin ennakoiminen ja siihen pureutuminen vaatii todella laajaa moniammatillista yhteistyötä.

Perhepolitiikan tavoitteet ovat olleet pitkään samat: luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö ja tasata lasten perheille aiheuttamat kustannukset. Matti Vanhasen hallitusohjelmassa (2007, 55) sitouduttiin vähentämään lasten, nuorten ja

perheiden pahoinvointia, syrjäytymiskehitystä sekä vähentämään lapsiperheiden köyhyyttä. Huomioitavaa on kuitenkin lapsiperheiden köyhyyden lisääntyminen hyvän talouden aikana. Sen seurauksena perheet ovat joutuneet vähentämään menojaan esim. lasten harrastuksista, vaatteista ym. Tämä on taas näkynyt lasten ja nuorten kesken kiusaamisena ja vanhempien jaksamattomuutena. Näin perheen ilmapiiri kärsii, jonka seurauksena tulee pahoinvointia. Tämä ilmenee *unihäiriönä, erityisopetustarpeiden lisääntymisenä sekä kasvatus- ja perheneuvolanpalveluiden tarpeen ja mielenterveyden häiriöiden, lastensuojelun avohuollon asiakkaiden ja huostaanottojen lisääntymisenä*. Suomalaisten hyvinvoinnin uhkina nähdään raskaimpien erityispalveluiden lisääntyminen. Pienituloiset yhden huoltajan perheet sekä monilapsiset perheet ovat riskitekijöitä hyvinvoinnin kannalta. *Lastensuojelun asiakkuuden taustalla saattaa olla vanhempien kuormittuneisuus, mutta myös nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmat johtavat huostaanottoihin.* (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010.)

Perheiden ongelmat muuttuvat koko ajan haastavammiksi. Asiakkaina ovat useasti monilapsiset perheet, joissa jokainen perheenjäsen oirehtii monin tavoin. Uusperheet tuovat monimuotoisia haasteita. Murrosikäinen joutuu huomaamaan, ettei ole hyväksytty kummassakaan perheessä. Vanhempien käsitys lapsen kehityksestä ja siitä, mitä voi vaatia ja mitä ei on monesti täysin hukassa. Sosioekonomisilla terveyseroilla on merkittävä vaikutus nuorten hyvinvointiin.

3 Oppilashuolto esi- ja perusopetuksessa

Peruskoulu-uudistuksen tultua voimaan 1970-luvulla tavoitteena oli koulutuksen tasa-arvoisuus. Oppilashuolto on kehittynyt peruskoulun kanssa rinnakkain. Vuoden 1974 oppilashuoltokomitea on mietinnössään ensimmäisen kerran määritellyt sen tarkoituksen seuraavanlaisesti:

Oppilashuolto on kasvatus- ja opetustyöhön elimellisesti liittyvää ja sen edellytyksiä parantavaa toimintaa, jonka tavoitteena on oppilaan kaikinpuolinen hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys, koulunkäynnin, oppimisen sekä oppimisvaikeuksien voittamisen edistäminen ja koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-

arvoisuuden toteuttaminen sekä koulun viihtyisyys ja turvallisuus sekä viihtyvyys koulussa. (Opetushallitus 2011, 7.)

Oppilashuollon tärkeys oli huomattu, ja sen kehittäminen lähti voimakkaaseen nousuun 2000-luvulla. Vuosina 2007–2011 oppilashuollon kehittämistoimintaan osallistui 192 kuntaa. Päätaavoitteeksi asetettiin oppilashuollon strategian laatiminen sekä lasten- ja nuorten palvelujärjestelmän vakiinnuttaminen kuntaan. Strategiaa laadittaessa koettiin tärkeäksi oppilashuoltopalveluiden turvaaminen sekä terveydenhuollon että psykososiaalisten palveluiden tarjonta. Koulukuraattoreiden ja -psykologien määrä oli vähäinen 2000-luvun alussa. Oppilashuolto on sisällytetty esi- ja perusopetukseen lakisääteiseksi. Sen tavoitteeksi on asetettu lapsen kehityksen tukeminen ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että jokaisessa koulussa toteutetaan oppilashuoltoa, jonka tehtävänä on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia luokissa, ryhmissä ja yhteisöissä, joissa he toimivat. Työyhteisön tavoitteeksi on määritelty vuorovaikutuksen vahvistamista lasten, nuorten ja aikuisten kesken. Moniammatillinen verkostoituminen eri toimijoiden kesken on koettu tärkeäksi. (Opetushallitus 2011, 8-12.)

Perusopetuslain n:o 31a§:n mukaan oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen (Perusopetuslaki 2010/1352.)

Oppilashuollon tarkoituksena on turvata ja ylläpitää oppilaan fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Jokaisella oppilaalla on oikeus maksuttomaan opetuksen edellyttämään oppilashuoltoon. Oppilashuoltotyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä oppilaan ja vanhempien kanssa sekä oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvien kanssa. Jokaisesta käsiteltävästä oppilaasta kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden

perustelut. Pöytäkirjaan tulee merkitä myös osallistuneet henkilöt ja, mitä tietoja oppilaasta on annettu muille henkilöille. (Gottberg 2010, 6.)

Perusopetuksessa käytetään nimitystä oppilashuolto ja toisen asteen koulutuksessa opiskelijahuolto. Oppilashuoltoon kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen ja kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto. Moniammatillinen yhteistyö muodostuu avoimesta vuorovaikutuksesta, luottamuksesta ja suunnitelmallisuudesta. Oppilashuolto koostuu mm. lastensuojelulaista, perusopetuslaista, kansanterveyslaista ja terveydenhuoltolaista.

3.1 Oppilashuollon palvelut

Oppilashuollon palvelut muodostuvat kansanterveyslaissa tarkoitettusta kouluterveydenhuollosta sekä lastensuojelulaissa tarkoitettusta kasvatuksen tukemisestä. Lastensuojelulain 9§ 1 momentin mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi ja -kuraattoripalvelut, jotka antavat riittävän ohjauksen koulunkäyntiin ja sen tukemiseen. Lisäksi palveluiden tulee ehkäistä ja poistaa sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia.

Vuoden 2011 syyskuussa esitettiin Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden organisaatiomuutos, jonka tarkoituksena oli vastata Eksoten strategiaan vahvistamalla ehkäiseviä palveluita. Lasten, nuorten ja perheiden palvelutarpeet haluttiin nähdä entistä asiakas- ja perhelähtöisempinä. Organisaatiomuutoksessa oleellisin muutos oli oppilashuollon palveluiden kannalta koulukuraattoreiden siirtyminen lastensuojelusta ehkäiseviin palveluihin. Perhepalvelujen organisaatiossa lasten ja nuorten ehkäiseviin palveluihin tuli uusi vastuuyksikkö, oppilashuollon palvelut, johon kuuluvat kouluterveydenhuolto ja koulupsykososiaaliset palvelut. Oppilashuollon palvelut yksikköön kuuluvat kouluterveydenhoitajat, koulupsykologit, lääkärit ja koulukuraattorit. Muutos astui voimaan 1.10.2011. (Kosonen, Nylund & Kojo 2011.)

Tuki koulunkäyntiin on määritelty lastensuojelulain 9§:ssä, jonka perusteella kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat

kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulun käyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. Perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestäjä vastaa palveluiden järjestämisestä oppilailleen. (Räty 2007, 36.)

3.2 Esityskierroksella oleva oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö olivat laatineet vuonna 2010 kaksi mallia opiskeluhuoltolaiksi. Suppeassa mallissa koottiin hajallaan olevat lainsäädännössä olevat säännökset yhteen. Laajempi malli kuvaa tämänhetkistä esitystä, jossa psykososiaalinen tuki ja opiskeluhuoltoryhmä ulottuvat myös toiselle asteelle. Silloinen kuulemistilaisuus järjestettiin 2.11.2010 keskeisille viranomaisille ja sidosryhmille. Kuultavat toivoivat valmistelun jatkamista siten, että laajempi malli otettaisiin paremmin huomioon. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki muutoksineen on asetettu uudelleen kuulemiskierrokselle 30.11.2012. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2012.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ehdotetaan oppilas- ja opiskelijahuoltoa opiskeluhuolloksi. Opiskeluhuolto koskee esiopetusta, perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta. Opiskeluhuoltolain tarkoitus oli astua voimaan 1.1.2014. Koska lakiesitys liittyy vuoden 2014 talousarvioesitykseen, siirtyy sen voimaantuluminen elokuuhun 2014.

Opiskeluhuoltolain keskeisimpänä ajatuksena on tukea yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia. Yksilöllisen hyvinvoinnin huomioiminen on esimerkiksi oppilaiden ja opiskelijoiden oppimisvaikeuksien tunnistaminen mahdollisimman varhain sekä mielenterveysongelmien ehkäiseminen. Yhteisöllinen hyvinvointi on oppimisympäristön ja yhteisön edistämistä. Riittävän varhainen tuen tunnistaminen ja antaminen sitä tarvitseville on yksi oppilashuollon keskeisimmistä päämääristä. Opiskeluhuoltopalveluiden yhdenvertainen saatavuus koko Suomessa koettiin tärkeäksi. Monialaisen työskentelyn opetustoimen, sosiaali- ja

terveystoimen kanssa kouluissa ja oppilaitoksissa katsottiin takaavan yhtenäisen suunnitelmallisen kokonaisuuden. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2012.)

Verkostotyön kehittämisen eri toimijoiden kanssa katsottiin edistävän lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyä, unohtamatta oppilaita ja heidän huoltajiaan. Lakia sovellettaisiin esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Lain yksi tärkeimmistä ajatuksista on siirtää opiskeluhoitoa korjaavasta toiminnasta ehkäisevään toimintaan. Olennainen muutos edelliseen malliin olisi psykologi- ja kuraattoripalveluiden sisällyttäminen opiskeluhoitolakiin. Aikaisemmin se on sisällytetty lastensuojelulain 9§:ään, joka poistettaisiin uudessa opiskeluhoitolaisessa. Toisen asteen opiskelijoilla tulisi olla vastaavat kuraattori- ja psykologipalvelut kuin perusasteen oppilailla. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2012.)

Lakiin säädettäisiin myös terveydenhoitajan ja lääkärin saavutettavuus sekä kuraattoreiden kelpoisuus. Koulukuraattoreiden kelpoisuus on määritelty voimassa olevassa lainsäädännössä, joka tulee sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun 11§ mukaan. Laissa vaaditaan tehtävään soveltuva koulutus, mutta viime kädessä koulutuksen määrittely jää työnantajan tehtäväksi. Kuraattorina on toiminut tällä hetkellä sosionomi (AMK)-tutkinnon suorittanut tai sosiaalityöntekijä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto säänneltäisiin edelleen tarkemmin terveydenhuoltolain nojalla. Lääkärin ja terveydenhoitajan tavoitettavuuden koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tulisi olla mahdollisimman nopeaa. Terveydenhoitajan vastaanotolle tulisi päästä ilman ajanvarausta virka-aikana. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2012.)

Opiskeluhoollon kertomukset tulee dokumentoida asianmukaisesti ja kirjata selkeästi opiskelijan henkilötiedot sekä asiakkuutta koskevat tiedot. Dokumentoinnissa tulee näkyä, ketkä ovat olleet mukana oppilaan asioita käsittelemässä ja kenelle tietoja on annettu. Oppilashuoltolain 22§ mukaan oppilashuoltoon osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sellaista tietoa, mikä on välttämätöntä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Koulutuksen järjestäjä on vastuussa siitä, että oppilashuoltosuunnitelma toteutuu. Valtakunnallisesta ohjauksesta vastaisi opetushallitus sekä tervey-

denhuollon ja psykologi- ja kuraattoripalveluiden osalta Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 2012.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on koota hajallaan olevat säännökset yhdeksi laiksi. Tämän tarkoituksena on parantaa psykologi- ja kuraattoripalveluiden saatavuutta sekä kaventaa oppilaitosten välisiä palvelutarjonnan eroja. Painopisteenä on siirtää työskentely ennaltaehkäisevään ja koko kouluyhteisön hyvinvointia edistävään toimintaan.

4 Lastensuojelu

Lastensuojelulain tarkoituksena on *turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun*. Suojelun kohteena tulee olla koko perhe, jotta saataisiin kokonaisvaltainen ja pysyvämpi tulos tulevaisuuden kannalta. Vanhempien tehtävänä on ensisijaisesti huolehtia ja turvata lapsensa tasapainoinen kasvu ja kehitys. Viranomaisten tulee tukea vanhemmuutta kasvatustehtävässä sekä annettava riittävän varhain apua. Lastensuojelun 3§ mukaan *lapsi ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto*. (Räty 2007, 17-19.)

Viranomaisten tulee kiinnittää erityistä huomiota ehkäisevään lastensuojeluun, jolloin voidaan puuttua mahdollisimman varhain perheen ongelmakohtiin. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää vanhempien päihde-, talous- ja mielenterveys-ongelmiin ja pyrkiä auttamaan hoitoon ohjauksessa. Varhaisella tuella ja puuttumisella voidaan ehkäistä rankkoja ja kalliita korjaavia toimenpiteitä, kuten kodin ulkopuolelle sijoitukset. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää, koska lastensuojelun on perustuttava ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen. Yhteistyössä lasten ja vanhempien kanssa voidaan rakentaa pysyvämpää tulosta.

Ehkäisevässä lastensuojelussa tulee panostaa erityisesti kunnan sosiaali-, terveys- ja opetustoimeen. Perheelle annettavissa palveluissa tulee huomioida

jokaisen erityistarpeet, joihin tulee panostaa taloudellisesti, esim. neuvola- ja päivähoitopalvelut sekä kouluissa oppilashuoltopalvelut. Lastensuojelulain n:o 7§ mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tehtävä yhteistyötä kunnan muiden viranomaisien kanssa, jotta voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä ehkäistä kasvuolojen epäkohtia ja niiden syntymistä. Samaisessa pykälässä *sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntijapua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.* (Räty 2007,33.) Viranomaisten hyvällä yhteistyöllä voidaan vaikuttaa kunnan määrärahojen suuruuteen sekä tarvittavaan kehittämistyöhön. Kunnan panostus voimavaroihin on ongelmien ehkäisyä, jota ei pystytä tekemään yksin omilla sektoreilla.

Lastensuojelulain 25§:n mukaan ilmoitusvelvollisuus koskee lähes kaikkia viranomaisia, jotka ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, oma käyttäytyminen tai kehitystä vaarantavat olosuhteet edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lastensuojeluasian vireille tulo saa alkunsa hakemuksesta lastensuojelutarpeen arviointiin tai lastensuojeluilmoituksesta. Vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on välittömästi arvioitava lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksesta ratkaistava, ryhdytäänkö 27§:ssä tarkoitettun lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. (Lastensuojelulaki 2007, n:o 417§.)

Lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä nimetään oma sosiaalityöntekijä, joka arvioi kasvuolosuhteet ja huoltajien tai muiden lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden mahdollisuudet huolehtia lapsesta. Selvitystä tehtäessä sosiaalityöntekijä voi olla yhteydessä lapsen läheisiin, yhteistyötahoihin ja/tai asiantuntijoihin. Selvitys tulee tehdä viivytyksettä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Sosiaalityöntekijän tulee ilmoittaa lastensuojeluasiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä lastensuojelulain 11§:n mukaan. (Lastensuojelulaki 2007, n:o 417§.)

5 Terveysthuolto

Terveysthuollonlaki 30.12.2010 edellyttää, että kansanterveyslaissa (66/1972) ja erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) säädetyt kunnan tulee huolehtia terveydenhuollon toteuttaminen ja sen sisältö, jos muussa laissa ei toisin säädetä. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen 9.2.2007/169 tarkoituksena on kehittää tuotantotapoja ja organisointia niin, että se parantaa tuottavuutta ja hillitsee menojen kasvua. Kuntarakenteen tulisi olla elinvoimainen ja eheä. (Terveysthuollonlaki 2010/1326.)

Kouluterveydenhuollon palveluita tulee järjestää oman palvelualueen perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille. Oppilashuollon palvelut kuuluvat yhtenä osana terveydenhuollon palveluihin, joka velvoittaa viranomaista osallistumaan opetussuunnitelman laatimiseen. Tämä käsittää lähinnä oppilashuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä. (Terveysthuollonlaki 2010/1326.)

Mielenterveytyö kuuluu yhtenä terveydenhuollon lain velvoittamiin palveluihin, jonka tarkoituksena on turvata asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Palveluihin kuuluvat ohjaus, neuvonta sekä yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki. Mielenterveyshäiriöiden tutkiminen, hoito ja lääkinällinen tuki kuuluvat lakisääteisten palveluiden piiriin. Päihdetyön edistämisen tarkoituksena on vähentää ja poistaa päihteisiin liittyviä vaarantavia tekijöitä ohjauksella ja neuvonnalla. (Terveysthuollonlaki 2010/1326.)

Lasten ja nuorten hoitoon pääsy mielenterveyspalvelun piiriin arvioidaan kolmen viikon kuluessa lähetteen saavuttua sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän sairaalan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön tai perusterveydenhuoltoa toteuttavaan erikoissairaanhoidon toimintayksikköön. Hoidon tarpeellisuuden toteamisen jälkeen tulee alle 23-vuotiaille järjestää kolmen kuukauden sisällä tarvittava hoito huomioiden kiireellisyys. (Terveysthuollonlaki 2010/1326.)

Nuorisopsykiatria

Eksoten nuorisopsykiatrian yksikkö tarjoaa 13–22-vuotiaille nuorille nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon palveluja mielenterveydellisissä asioissa. Nuorisopsykiatrian yksikköön kuuluu neljä eri toimintayksikköä, jotka ovat Sihti, nuorisopsykiatrian poliklinikka, nuorisopsykiatrian osasto, nuorisopsykiatrian kuntouttava päiväyksikkö. Kehitteillä oleva lasten ja nuorten talo on tarkoitettu lasten ja nuorten psykiatrian avotoimintaan, opiskeluterveydenhuollon keskitettyyn vastaanottoon, lastensuojeluun, perheneuvolan toimintaan, perheasioiden yksikköön sekä lapsi- ja nuorisovastaanottoon. Talon toiminnan tarkoituksena on saada eri toimijat saman katon alle. Perheet voivat asioida suunnitellusti eri viranomaisten luona ja tiedonsiirto kulkee hallitusti työntekijältä toiselle. Lasten ja nuorten talon on tarkoitus valmistua marraskuussa 2013. (Eksote 2013a.)

Eksoten nuorisopsykiatria on aloittanut uuden Nuoli- liikkuvan toiminnan, joka on tarkoitettu 13–23-vuotiaille nuorille. Nuoli tekee yhteistyötä Kannatellen-liikkuvan ja täydentävän toiminnan kanssa. Nuoli on tarkoitettu niille nuorille, joilla on nuorisopsykiatrisen arvioinnin, hoidon tai kuntoutuksen tarve. Toiminnan tarkoituksena on kohdata akuuteissa tilanteissa sekä antaa tehostettua avohoitoa ja joustavaa konsultaatiota. Kannatellen-toiminta kohdistuu 13–25-vuotiaisiin, jotka ovat olleet avun tavoittamattomissa. Nuorella on sosiaali- ja terveydenhuollon tausta/asiakkuus joko yhdessä tai useammassa paikassa tai nuori on jättäytynyt osittain tai kokonaan pois koulusta tai jatko-opinnoista. Nuoli-liikkuva toiminta aloitti 17.10.2012 ja Kannatellen-toiminta aloitti 1.10.2012. Kannatellen-toiminta on aloitettu Kannatellen-hankkeesta, joka alkoi syksyllä 2010. (Eksote 2013a.)

6 Verkostotyö

Verkosto- ja viranomaisyhteistyön käsitteitä voidaan määritellä monin eri tavoin. Tässä opinnäytetyössä verkostoyöllä tarkoitetaan eri viranomaisten välistä verkostoissa toimimista. Yhteistyöryhmät ovat muuttuvia ja toimivat verkostoina niin kauan, kuin yhteisen asiakkaan kanssa työskennellään samanaikaisesti.

Yleensä verkostoilla tarkoitetaan ryhmää, jota yhdistävät samantyyppiset intressit ja tarpeet.

Verkostotyö on vaativaa ja monimutkaista, varsinkin silloin, kun käsitellään hankalia ja kriisiytyviä asioita. Merkittäväksi ammatillisuuden haasteeksi muodostuu se, että toisaalta täytyy tietää omasta erityisalasta enemmän ja toisaalta pitäisi pystyä jakamaan tietoa sellaisten kanssa, jotka toimivat täysin erilaisissa tehtävissä. Verkostotapaamisissa ei ole itsestään selvää, miten kohdataan toisia ammattilaisia ja asiakkaita. (Arnkil 2005, 28.) Opinnäytetyössämme verkostoilla tarkoitetaan eri viranomaisryhmiä, joilla on työhön liittyviä kontakteja toisiinsa. Verkostotyö on sitä käytännön yhteistyötä, mitä verkostoon kuuluvat tekevät yhdessä.

Käytäntöjä tutkittaessa nousevat esiin verkostoyön sisällölliset seikat: kuka kantaa vastuun, miten tieto kulkee työntekijöiden kesken ja ketä otetaan mukaan yhteistyöhön ja syntykö yhteistyö ja verkostotyö luontevammin tiettyjen organisaatioiden työntekijöiden välille. Dialogissa verkostoissa pyritään tekemään yhteistyötä tasa-arvoisuuteen ja vuorovaikutukseen perustuen hyödyntämällä ja hyväksymällä erilaiset näkökulmat. Sama koskee kaikkia asiakkaita ja heidän läheisiään eli kaikkia asiaan kytkeytyneitä. (Arnkil 2005, 28.)

Kun sektorikeskeisessä järjestelmässä ryhdytään tekemään verkostotyötä, vastuukysymykset monimutkaistuvat. Verkostotyössä kohdataan usein ei kenenkään maalla, jossa ei ole määriteltyjä keskinäisiä suhteita eikä tehtävänjakoa. Yhteisestä asiakkaasta tuleekin helposti ei kenenkään asiakas. Palaverit voivat päätyä yhteisymmärrykseen siitä, että asiakas on yhteinen, mutta seurauksena onkin asiakkaan väliinpuotoaminen. (Arnkil 2005, 28.)

Vastuukysymysten lisäksi verkostotyön haasteita muodostuu tiedonkulusta. Kun työskennellään eri sektoreilla, syntyy tilanteita, joissa työntekijät joutuvat miettimään, mitä voivat kertoa toisilleen ilman että rikkovat vaitiolovelvollisuutensa. Sektoreiden sisäisen tiedon välittäminen yhteistyössä koetaan monesti ongelmaksi salassapitosäännösten tulkintojen vuoksi. (Sisäasiainministeriö 2007, 11.)

Moniammatillisessa yhteistyössä tulee toimia avoimessa vuorovaikutuksessa oppilasta koskevien tietojen vaihtamiseksi, joskin toimintaa ohjaavat kuitenkin salassapitosäädökset. Tällöin tarvitaan oppilaan ja huoltajan suostumus tukitoimien suunnitteluun. Salassapitovelvollisuus ei saa kuitenkaan olla este ryhmän toiminnalle. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 146.) Yhteistyössä tiedon välittämisellä on merkittävä rooli hoidettaessa nuoren asiaa kokonaisvaltaisesti (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 36).

Verkostoyhteistyössä on kyse luottamuksen ja sitoutumisen mahdollistamisesta niin, että verkosto löytää yhteiset päämäärät sekä keinot päästä näihin päämääriin. Toiminnan esteinä voivat olla muun muassa selkeiden tavoitteiden puuttuminen, työntekijöiden vaihtuvuus sekä joskus myös valtasuhteisiin liittyvät seikat. (Määttä 2007, 48.) Yhteisten tavoitteiden löytäminen voi edistää tunnistamalla yhteiset asiakkaat. Verkoston jäsenten toimintatavat voivat poiketa monin tavoin toisistaan. Jotkut toimijat ovat mukana ennaltaehkäisevässä työssä ja toiset taas sairauksien ehkäisyssä. Palveluiden tuottamiseen usein osallistuu monien ammattialojen edustajia. Verkoston toimijoita ja toimintatapoja yhdistää kuitenkin aina asiakas. Asiakkaan ollessa toimijoita yhdistävä tekijä, pääsääntönä verkoston määrittelyssä on, että verkoston tavoite määritellään aina asiakasnäkökulma huomioiden. (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 17- 31.)

Viranomaisyhteistyö

Lasten ja nuorten asioista on perinteisesti hoidettu monen eri viranomaisen oman sektorin näkökulmasta. Tällöin kokonaisnäkemys lapsen ja perheen tilasta jää usein puutteelliseksi. Tästä syystä on erittäin tärkeää, että hyvä ja avoin yhteistyö toimii eri viranomaisten kesken sekä viranomaisten ja vanhempien kesken. Moniammatillisessa toiminnassa on tärkeää löytää toimijoiden kesken yhteiset määritelmät, sillä eri ammattiryhmillä voi olla erilaisia määritelmiä samoista asioista. Määritelmien erilaisuus aiheuttaa helposti ongelmia siitä huolimatta, että kaikilla toimijoilla on periaatteessa samat tavoitteet. (Sisäasiainministeriö 2007.)

Monet nykyisessä asiantuntijatyössä käsiteltävät monimuotoiset ongelmat vaativat asiantuntijuusrajojen ylittämistä tai useamman saman alan asiantuntijan saumatonta yhteistyötä (Parviainen 2006, 157). Viranomaiset kohtaavat yhä useammin tilanteita, joiden ratkaiseminen vaatii monen viranomaisen yhteistyötä. Uusien viranomaisyhteistyömuotojen löytäminen ja vakiinnuttaminen on työllästä ja vaatii sekä aikaa että resursseja. Kaikkien osapuolten kannalta on tärkeää, että yhdessä pyritään löytämään ratkaisuja ja kehittämään voimavarat yli sektorirajojen. Etusijalla tulee aina olla lapsen ja nuoren etu ja viranomaisten tulee yhdessä toimia tämän edun mukaisesti. (Sisäasiainministeriö 2007, 17.)

Nuorten ongelmien haasteellisuudesta johtuen yksittäisellä viranomaisella on entistä vähemmän mahdollisuuksia ratkaista ongelmia yksin. Lasten ja nuorten ongelmien ratkaisu vaatii myös uusia toimintatapoja. Moniviranomaistoiminta ja poikkihallinnollinen lähestymistapa toimintamuotona on keino, jolla voidaan saavuttaa riittävä osaaminen ongelmien ratkaisemiseksi. (Sisäasiainministeriö 2007, 18.)

Viranomaisten välisen yhteistyön käytännön suurimpana esteenä ovat usein tietämättömyys tai ymmärtämättömyys tietojenvaihtoa ohjaavasta lainsäädännöstä. Salassapitolainsäädäntö on vaikeaselkoinen ja sen tulkinta voi vaihdella sektorikohtaisesti. (Sisäasiainministeriö 2007, 28.)

7 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa oppilashuollon, lastensuojelun ja mielenterveystyön viranomaisten yhteistyöstä ja kehittämisen mahdollisuuksista. Tarkoituksena on tarkastella hoito- ja asiakaspolkuja kyseisten toimijoiden kesken sekä tuoda esille heidän välistä yhteistyötään. Tuomme esille moniammatillisen yhteistyön merkityksen ja kehittämisen mahdollisuudet kehittävän työntutkimuksen kautta. Lisäksi tuomme esille kehittävän työntutkimuksen kautta Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (Eksote) organisaation ja työyhteisön välistä muutosta ja kehittymistä. Kohteena ovat peruskoulun yläkouluikäiset

nuoret ja heidän ohjauksensa oppilashuoltoon, lastensuojeluun ja/tai mielenterveyspalveluun.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä on

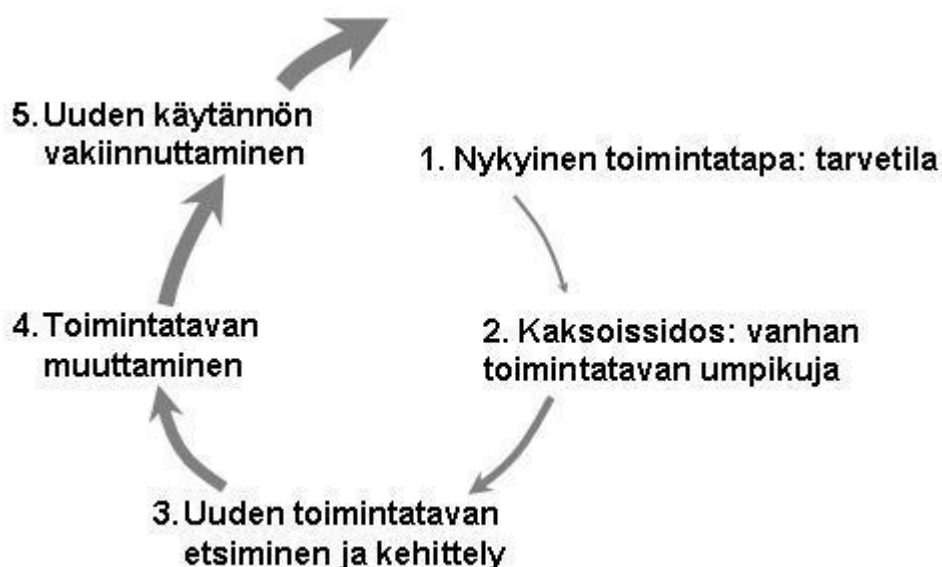
1. kuvata Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden (Eksote) oppilashuollon palveluiden, lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden viranomaisyhteistyötä 7-9 luokkalaisten osalta.
2. tuoda esille yhteistyökumppaneiden kokemuksia viranomaisyhteistyön toimivuudesta.
3. tarkastella hyvän viranomaisyhteistyön edellytyksiä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

8 Kehittävän työntutkimuksen toteutus

Kehittävä työntutkimus on peräisin 1980-luvulta ja sen tavoitteena on tutkia ja kehittää työn ja organisaation välistä toimintajärjestelmää. Toimintajärjestelmä nähdään kehittävässä työntutkimuksessa historiallisesti kehittyvänä, ristiriitaisena ja dynaamisena. Muutosstrategian kautta yhdistyvät tutkimus, käytännön kehittämistyö ja koulutus, mikä muokkaa työyhteisön sisällä välineitä uusien mallien suunnitteluun. Ekspansiivisen oppimissyklin mallia voidaan käyttää kehittävässä työntutkimuksen pohjana. Siinä oppimisen kohteena on kokonainen toimintajärjestelmä ja sen laadullinen muutos. Oppimisprosessi on kollektiivinen ja pitkäkestoinen tapahtuma. Ensimmäisessä vaiheessa, jota kutsutaan tarvetilaksi, esiintyy toimintajärjestelmässä erilaisia kitkatilanteita. Tämä aiheuttaa tyytymättömyyttä, joka yleensä kohdistetaan henkilöihin tai henkilöryhmiin toimintajärjestelmän rakenteellisten piirteiden asemasta. Kaksoissidos-vaiheessa toimintajärjestelmän osatekijöiden välille on syntynyt ristiriita, joka vaatii analyysia. Analyysiin avulla pyritään tunnistamaan ristiriitoja sekä löytämään laadullisia ratkaisuja. Uuden toimintamallin muodostaminen vaatii ristiriitojen tunnistamista ja niiden pohjalta uuden ratkaisun löytämistä. Tähän vaiheeseen kuuluu strate-

gisten työvälineiden sekä työnjako- ja yhteistoimintamuotojen kehittelyä. Uuden toimintatavan vakiinnuttaminen ja arviointi vaativat systemaattista noudattamista, mutta samalla esiin nousevat ”kriittiset äänet”. (Engeström 1998, 11- 92.)

Kehittävän työntutkimisen metodologina on huomioida yksilön ja ympäristön välisiä suhteita. Kehittävän työntutkimisen piirteet voidaan tiivistää kolmeen teoreettiseen ja metodologiseen ideaan. Ensimmäisenä tulee ottaa huomioon kollektiivinen toimintajärjestelmä, jolla on jokin kohde. Toimintaa määrittävät eri osatekijät eli työvälineet, yhteistoimintamuodot, työnjako ja säännöt. Myös epäonnistumiset ja häiriötekijät tulee analysoida toimintajärjestelmään. Toisena teoreettisena lähtökohtana on tehdä näkyviksi ristiriidat analysoimalla niitä. Myös työntekoon liittyvät uudet ideat tulee huomioida. Kolmantena teoreettisena lähtökohtana tutkitaan ja analysoidaan muutoksia ja kehitystä pitkäkestoisina kollektiivisina oppimisprosesseina. Yleensä se tapahtuu osallistujien kesken yhteisenä analysointina. Tämän myötä kehittäminen ja uusien asioiden kokeilu onnistuvat paremmin yhdessä. Tarkastelemalla konkreettisesti historian kulkua haastattelujen, muistelmien ja vanhojen dokumenttien kautta muodostavat osallistujat ns. ”peilin” itselleen. Refleksiivisellä tutkimusotteella eritellään ja arvioidaan toimintatapaa. (Engeström 1998, 124.)

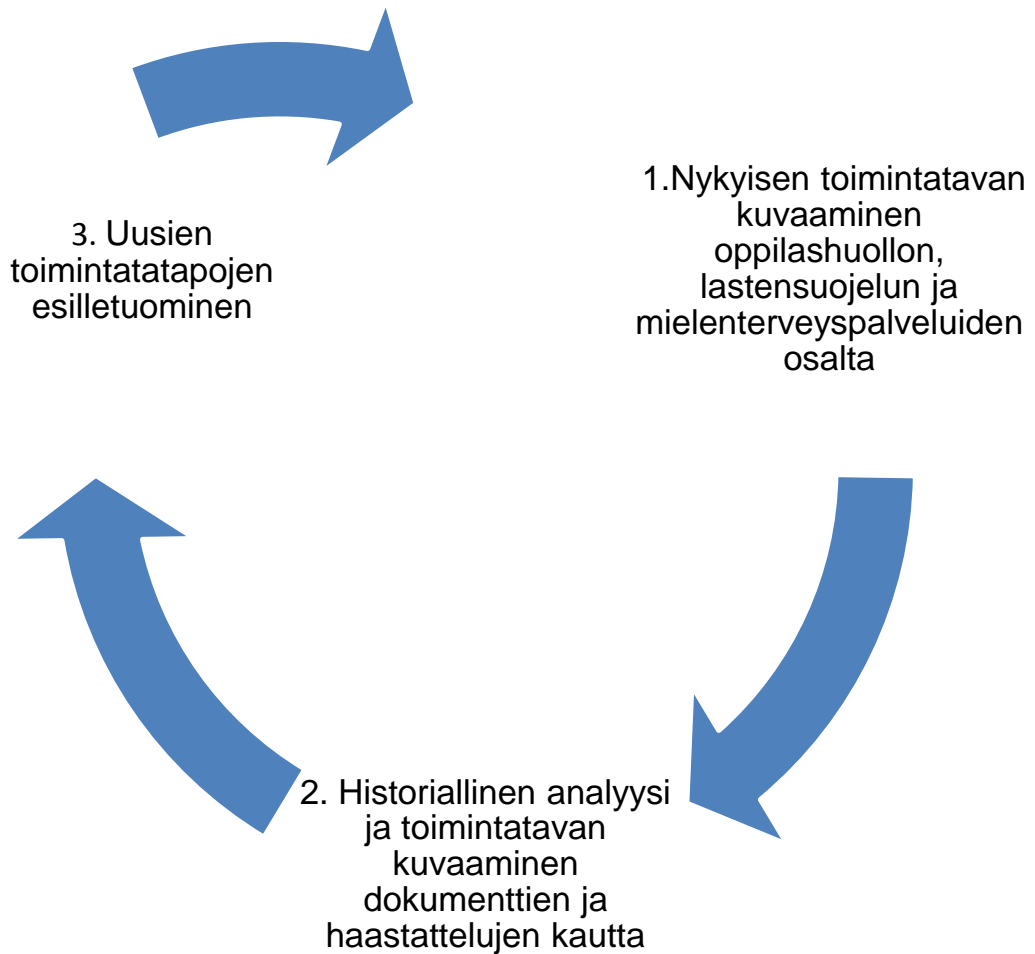

Kuva 2 Ekspansiivinen kehityssykli (Engeström 1995)

Opinnäytetyössä etenemme kehittävän työntutkimuksen vaiheiden kautta seuraavanlaisesti: nykyisen toimintatavan kuvaaminen oppilashuollon palveluiden, lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden osalta, Eksoten historiallinen analyysi ja toimintatapojen kuvaaminen ja uusien toimintatapojen esille tuominen. Kohteena ovat peruskoulun yläkoulun 7-9-luokkalaiset nuoret ja heidän ohjauksensa oppilashuoltoon, lastensuojeluun ja/tai mielenterveyspalveluun.

Opinnäytetyössä tuomme esille ekspansiivisen oppimisen moniäänisen prosessin, jossa työntekijöiden, organisaation ja asiakkaiden erilaiset näkökulmat ja intressit kohtaavat ja törmäävät. Moniäänisyyden katsotaan olevan samaan aikaan häiriöiden lähde ja suuri voimavara (Engeström 1998, 98). Haastattelimme Eksotessa työskenteleviä ammattilaisia ja tuomme esille Eksoten historiaa dokumenttien kautta.

Nykyisen toimintatavan kuvaamisen oppilashuollossa, lastensuojelussa ja mielenterveyspalveluissa toteutimme asiantuntijahaastatteluin. Kunkin yksikön esimies nimesi kaksi - kolme asiantuntijaa, joita haastattelimme. Kaikki kolme teemahaastattelua suoritimme kunkin omissa ammattiryhmissään. Nauhoitimme haastattelut ja analysoimme litteroidun haastatteluaineiston sisällönanalyysillä. Historiallisen analyysin ja toimintatavan kuvaamisen toteutimme haastattelujen sekä dokumenttien avulla, joita olivat toimintakertomukset, toimintasuunnitelmat ja muut viralliset asiakirjat. Ennen haastatteluja lähestyimme haastateltavia puhelimitse ja sähköpostitse. Osallistuminen tutkimukseen oli täysin vapaaehtoista. Saatekirjeessä kerroimme tutkimuksen tarkoituksen sekä siihen liittyvät eettiset näkökohdat.

Kuva 1 Kehittävän työntutkimuksen vaiheet mukaillen (Engeström 1998, 128)

9 Kunta- ja palvelurakennemuudistus Paras- hanke

Paras-hankkeen tavoitteena oli kunta- ja palvelurakenteen vahvistaminen sekä palveluiden tuotantotapojen ja organisoinnin edistäminen. Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmien uudistamisen myötä tuli tarkistaa kuntien ja valtion välistä tehtäväjakoja. Paras-uudistuksen käynnistyttyä kuntarakenteet joutuivat erityiseen tarkasteluun. (Heinämäki 2011.)

Laki kunta- ja palvelurakennemuudistuksesta (169/2007) vahvistettiin 9.2.2007. Sen tarkoituksena on ensimmäisen pykälän mukaan seuraavanlainen:

Lain tarkoituksena on luoda edellytykset kunta- ja palvelurakennemuutokselle. Uudistuksen tarkoituksena on kunnallisen kansanvallan lähtökohdista vahvistaa kunta- ja palvelurakennetta, kehittää palvelujen tuotantotapoja ja organisointia, uudistaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmiä sekä tarkistaa kuntien ja valtion välistä tehtäväjakoja siten, että kuntien vastuulla olevien palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä kuntien kehittämiseen on vahva rakenteellinen ja taloudellinen perusta. Tarkoituksena on parantaa tuottavuutta ja hillitä kuntien menojen kasvua sekä luoda edellytyksiä kuntien järjestämien palveluiden ohjauksen kehittämiseksi.

Lain tavoitteena on elinvoimainen ja toimintakykyinen sekä eheä kuntarakenne. Lisäksi lain tavoitteena on varmistaa koko maassa laadukkaat ja asukkaiden saatavilla olevat palvelut. Palvelurakenteen on oltava kattava ja taloudellinen ja sen on mahdollistettava voimavarojen tehokas käyttö.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteutuminen toteutettiin kuntakyselynä sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen ja tuottamisen ratkaisusta vuosina 2009–2013. Sitä ennen kunnat olivat toimittaneet valtioneuvostolle vuonna 2007 toimeenpanosuunnitelman. Pekurisen ym. (2009) kuntakyselystä tehdyn raportin tarkoitus oli selvittää kunta- ja palvelurakenteen uudistamisen vaikutukset palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta. Kunta- ja palvelurakenteen uudistaminen sisältyi merkittävällä tavalla 167/2007 puitelakiin. Perusterveydenhuolto ja sosiaalipalvelut tulisi vastuuttaa vähintään 20 000 asukkaan väestöpohjille. Muussa tapauksessa kuntaliitokset tai yhteistoiminta toisten kuntien kanssa olisi todennäköisempää. Tämä tarkoittaisi kuntayhtymää tai ns. lisäkuntamallia, jossa yksi kunta vastaa palveluiden järjestämisestä. Puitelain piiriin kuului vuonna 2007 329 kuntaa. (Kokko, Heinämäki, Tynkkynen, Haverinen, Kaskisaari, Muuri, Pekurinen & Tammelin 2009.)

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto korostavat, että sosiaalihuolto ja perusterveydenhuolto on perusteltua järjestää eheänä toiminnallisena kokonaisuutena jatkossakin. Kirjelmästä oli luettavissa, että sosiaalipalveluiden järjestäminen suositeltiin yhdistettävän perusterveydenhuollon kanssa yhteisiin rakenteisiin. (Kokko ym. 2009.)

Kaikkien mukana olleiden kuntien tuli toimittaa valtioneuvostolle toimeenpanosuunnitelma 31.8.2007 toimenpiteistä kunta- ja palvelurakennemuutuksesta. Valtioneuvosto antoi palautetta toimeenpanosuunnitelman perusteella kunnille 27.6.2008, jolloin niiden tuli tehdä sitovat päätökset puitelain velvoitteiden täyttämiseksi 15.3.2009 mennessä. Sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen

toteutettiin samassa vaiheessa. Kunta- ja palvelurakenteessa tapahtui vuosina 2008–2009 kuntaliitosten muutosaalto, jota voidaan pitää maan historiassa suurimpana. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoiminta (Eksote) käynnisti toimintansa vuonna 2010 alussa. (Pekurinen ym. 2009.) Kuntaliitoksia tehtiin vuonna 2009 alussa 32 /99 kuntaa ja yhteistoiminta-alueita muodostui 28 (Heinämäki 2011).

10 Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoiminnan perustaminen

10.1 Perustamissuunnitelma

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoiminnan perustamissuunnitelman lähtökohdaksi on ollut toteuttaa puitelain vaateet pienille kunnille. Lähtökohdaksi kuntien perustamispäätöksiä varten oli nojattu Markku Pekurisen raporttiin sekä kuntien hallitusten vuonna 2006 antamiin kuntakohtaisiin lausuntoihin. Kunta- ja palvelurakennemuutostus ja sen seurauksena syntynyt puitelaki määritteli pitkälle sosiaali- ja terveystoiminnan kehityssuunnan. Erilaiset maakunnalliset hankkeet, kuten esimerkiksi sairaanhoitopiiri, Lappeenrannan ja Imatran yhteinen jonojen hallinta-projekti, lastensuojelun yhteiset hankkeet, sosiaalipäivystys, yhteinen lääkäripäivystys, tietohallinnon ja asiakashallinnon yhteisten tietojärjestelmien kehittämishankkeet, kehitysvammaisten maakunnalliset asumispalvelut sekä diagnostiikkakeskus ovat omalta osaltaan antaneet tietoa ja esimerkkejä hyvistä yhteistyömalleista. (Eksote perustamissuunnitelma 2007.)

Kuntien valtuustoille jäi tehtäväksi tehdä päätökset sosiaali- ja terveystoiminnan perustamisesta 29.2.2008 mennessä. Ohjausryhmään kuuluivat kuntien hallitusten puheenjohtajat sekä Imatran ja Lappeenrannan kaupungin hallitusten varapuheenjohtajat. Työvaliokunta koostui Etelä-Karjalan kuntien kunnanjohtajista, joiden apuna olivat olleet terveydenhuollon, sosiaalihuollon sekä hallinnon- ja organisoimisen työryhmät. Imatra teki vuonna 2007 päätöksen jättäytyä sosiaali- ja terveystoiminnan ulkopuolelle. Ainoastaan erikoissairaanhoidon ja kehitysvammaisten erityishuollon osalta Imatra oli mukana. Joutsenon kaupunki ja Lappeenrannan kaupunki tekivät yhdistymissopimuksen 21.12.2007, ja se astui voimaan 1.1.2009. Yhdistyminen huomioitiin myös sosiaali- ja terveystoiminnan pe-

rustamissuunnitelmassa sekä perussopimuksessa. (Eksote perustamissuunnitelma 2007.)

10.2 Tavoitteet

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden perustamisen edellytyksenä olivat yhdenvertaiset sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille maakunnan asukkaille. Palveluiden tarjonnan tulisi ulottua yli kuntarajojen. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyön edistäminen sekä ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen kuuluivat sosiaali- ja terveystieteiden perustamisen edellytyksiin. Tavoitteet muodostuivat neljän eri näkökulman kautta, jotka olivat asiakasnäkökulma, prosessinäkökulma, henkilöstönäkökulma ja talousnäkökulma. Asiakasnäkökulmasta nousivat esille palveluiden kehittäminen yli kuntarajojen sekä ennaltaehkäisevä toiminta. Prosessinäkökulmasta katsottuna tavoitteet olivat hallinnon ja tukipalveluiden tehostaminen niin, että kuntiin ei jäisi päällekkäisiä toimintoja. Lakisääteiset palvelut tulisi tuottaa tehokkaasti ja laadukkaasti uusia toimintamalleja kehittämällä. Henkilöstön näkökulmasta nousivat esille verkostoituminen sekä houkutteleva ja mahdollisuuksia antava työnantaja. Talousnäkökulmasta nostettiin esille johtamiskulttuurin haasteellisuus sekä kustannusten tasapainottaminen kuntien tulokehityksen tasolle. (Eksote perustamissuunnitelma 2007.)

Puolet kuntien tehtäviksi määräytyistä palveluista siirtyisivät maakunnalliselle sosiaali- ja terveystieteille. Kunnan tehtäväksi jäisi itse päättää, miten ja missä laajuudessa palvelut toteutetaan. Sosiaali- ja terveystieteiden tehtävät siirtyisivät sosiaali- ja terveystieteille. Ainoastaan päivähoido ja ympäristöterveydenhuolto pysyisivät kunnan hallinnoimana. Kunnille tehtävät päätöspyyntö toteutettiin kesäkuussa 2007 ja heinä-elokuussa valmisteluorganisaation työ käynnistyi. Helmikuussa 2008 kunnat antoivat sitovan päätöksen yhteisestä sosiaali- ja terveystieteistä. Sosiaali- ja terveystieteiden aloitti toimintansa vuonna 2009 tammi-kuussa perussopimuksessa mainittujen palveluiden tuottamisella kaikkien muiden kuntien osalta paitsi Imatran. Imatra oli mukana ainoastaan erikoissairaanhoidon ja kehitysvammaisten erityishuollon osalta. Ylämaa yhdistyi Lappeenrantaan vuonna 2010. Kuntayhtymän jäsenkunniksi liittyivät Imatra, Joutseno, Lap-

peenranta, Lemi, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale, Taipalsaari ja Ylämaa. (Eksote perustamissuunnitelma 2007.)

10.3 Palveluiden järjestäminen

Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut organisoitiin vastuualueisiin kuntayhtymän valtuuston päätöksellä, jotka olivat terveyspalvelut, sosiaalipalvelut, vanhustenpalvelut ja yhteiset palvelut. Palvelusopimus sovittiin laadittavaksi vuosittain kunkin kunnan ja piirin kanssa yhdessä. Sopimuksen hyväksyisi kunnanhallitus ja sosiaali- ja terveystieteiden hallitus. Kunnalle jäi oikeus päättää itsenäisesti palveluiden laajuudesta sekä ulkopuolisista ostopalveluista. (Eksote perussopimus 2009.)

Strategisesta johtamisesta sopimuksessa vastaisi kuntayhtymän valtuusto. Tarkastuslautakunnassa on viisi henkilöä ja kuntayhtymän hallituksessa 13 jäsentä sekä varajäsenet. Hallituksen tehtäväksi jäi vastata kuntayhtymän palveluiden ja hankintojen järjestämisestä sekä johtamisesta. Neuvottelukunta, joka muodostuu jäsenkuntien kuntajohtajista, käsittelee talousarvion perusteet, aikataulun ja tilinpäätöksen laatimisen perusteet. Päätöksenteko tapahtuu asukasluku- ja suhteissa, kuitenkin niin, ettei kenelläkään ole yksin enemmistöä. Perusperiaatteena kustannuksissa on se, että jokainen kunta maksaa kaikki asukkaiden käyttämät palvelut. Sosiaali- ja terveystieteiden alaisuuteen tulee yhteensä noin 4000 työntekijää, jolloin siitä tulee maakunnan suurin työnantaja. Asukkaita Eksoten alaisuuteen kuuluu 133000. (Eksote perussopimus 2009.)

Eksote hallituksen pöytäkirjassa 14.8.2013 esitetään strategisia vaihtoehtoja palveluverkon kehittämiseksi. Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvityksessä esitetään Etelä-Karjalan kuntien yhdistymistä yhdeksi kunnaksi niin, että Suomenniemi ja Parikkala voisivat toissijaisesti valita Mikkelin ja Savonlinnan suunnan. Esityksessä ehdotetaan myös, että Imatra siirtäisi kaikki sote-palveluiden järjestämisvastuun Eksotelle. Imatran väestöpohja on 28000, mikä ei riitä laajan perustason palveluiden järjestämiseen itsenäisesti. Selvityshenkilöstötyöryhmä on todennut pöytäkirjassa, että Eksote on toteuttanut suurimman osan niistä muutoksista, joita palvelurakennemuutoksilla on tavoiteltu. Ekso-

nessa sosiaali- ja terveyshuolto on integroitu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi kuten perusterveydenhuolto erikoissairaanhoidon. (Eksote pöytäkirja 2013b.)

11 Tutkimusasetelma

11.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja toteutus

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus, jonka kohderyhmänä on asiantuntijoita kolmelta eri sektorilta: lastensuojelusta, mielenterveyspalveluista ja oppilashuollon palveluista. Tutkimusaineiston keräämme haastattelemalla, puolistrukturoitua teemahaastattelurunkoa käyttäen. Asiantuntijahaastattelulla tarkoitetaan pääsääntöisesti tilannetta, jossa haastateltavilta on tarkoitus hankkia tietoa tutkittavasta ilmiöstä tai prosessista (Alastalo & Åkerman 2010, 373).

Tavoitteemme oli saada mahdollisimman monipuolinen haastateltavien joukko. Vilkan (2005) mukaan haastateltavien valinnassa on huomioitava, mitä ollaan tutkimaan. Tutkimusongelmasta johtuen on mielekästä valita haastateltavat joko teemaa tai tutkittavaa asiaa koskevan asiantuntemuksen tai kokemuksen perusteella. Merkittävä seikka tällöin on, että haastateltavilla on omakohtaisia kokemuksia ja kokemuksiin perustuvaa tietoa tutkittavasta asiasta. (Vilka 2005, 114.)

Opinnäytetyötämme varten kunkin yksikön esimies nimesi haastateltavat henkilöt omista yksiköistään. Esimiesten ilmoitettua meille haastateltavien nimet, olimme heihin yhteydessä puhelimitse, jolloin sovimme haastattelujen ajankohdat ja haastattelupaikat. Lähetimme tämän jälkeen sähköpostilla haastateltaville saatekirjeen, opinnäytetyösuunnitelman ja teemahaastattelukysymykset tutustuttavaksi.

Kaikki kolme haastattelua oli tarkoitus toteuttaa ryhmähaastatteluina kolmen henkilön ryhmissä. Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mukaan ryhmähaastattelun etuna normaaliin teemahaastatteluun on se, että ryhmän jäsenten vastaukset ja kommentit vievät keskustelua kyseessä olevasta teemasta eteenpäin. Tämä pakottaa osallistujat tarkentamaan ja kommentoimaan omia puheenvuorojaan.

Henkilöt keskustelevat siitä, miten he ymmärtävät joitakin asioita, millaisia kokemuksia heillä on ja miten he suhtautuvat erilaisiin asioihin. Ryhmähaastattelussa keskustellaan tutkimuksen kohteena olevista asioista siten, että haastattelija puhuu samanaikaisesti kaikille haastateltaville, mutta kysyy välillä lisäkysymyksiä myös yksittäisiltä ryhmän jäseniltä. Ryhmähaastatteluihin kuuluvat myös parihaastattelut ja niin sanotut täsmäryhmähaastattelut, joihin osallistujat on tarkoin valittu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61- 63.)

Ryhmän vetäjän roolilla ja läsnäololla on ryhmähaastattelussa keskeinen merkitys. Haastattelijan pääasiallinen tehtävä on saada aikaan otollinen ilmapiiri, ohjata keskustelua tavoitteiden mukaisesti ja ennen kaikkea rohkaista ja kannustaa osallistujia keskustelemaan keskenään aiheesta. Haastattelijan tehtävä ei ole itse aktiivisesti osallistua keskusteluun, vaan keskusteluvastuu tietoisesti siirretään osallistujille. (Valtonen 2009, 223.)

Kaksi ensimmäistä haastattelua suoritimme kolmen henkilön ryhmissä. Ennakosuunnitelmasta poiketen kolmanteen ryhmään osallistui meistä riippumattomista syistä vain kaksi haastateltavaa. Vilkan (2005) mukaan laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa tutkimusaineiston kokoa ei säätele määrä vaan sen laatu. Tavoitteena on, että tutkimusaineisto toimii apukeinona asian tai ilmiön ymmärtämisessä tai teoreettisesti mielekkään tulkinnan muodostamisessa. (Vilka 2005, 126.)

Tutkimustamme varten haastateltujen joukko koostui seitsemästä naisesta ja yhdestä miehestä. He olivat toimineet nykyisissä tehtävissään eripituisia aikoja vaihdellen vajaasta vuodesta yli kahteenkymmeneen vuoteen

11.2 Aineistonkeruumenetelmät

Aineistonkeruumenetelmänä dokumenttien lisäksi käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Dokumentit koostuivat toimintakertomuksista, toimintasuunnitelmista ja muista virallisista asiakirjoista. Teemahaastattelurunko muodostui neljästä pääkysymyksestä. Haastattelun aikana teimme tarpeen vaatiessa teemoittain tarkentavia lisäkysymyksiä. Valitsimme teemahaastattelun aineistonke-

ruumenetelmäksi, jotta saisimme haastattelun avulla kattavampaa tietoa, kuin pelkkää kyselylomaketta käyttäen.

Tutkimusluvan (liite 1) saatuamme olimme yhteydessä haastateltaviin, jotka kunkin yksikön esimies oli valinnut omasta yksiköstään. Tiedustelimme vielä suostumusta haastatteluun ja kerroimme haastateltaville tarkemmin tutkimuksen tarkoituksen ja sovimme haastatteluajat. Tämän jälkeen lähetimme haastateltaville saatekirjeen (liite 2), tutkimussuunnitelman ja haastattelukysymykset (liite 3) ennakkoon tutustuttaviksi. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan haastattelulla on tarkoitus saada mahdollisimman kattavasti tietoa tutkittavasta aiheesta. Tämän vuoksi haastateltavien on tarkoituksenmukaista saada ennakkoon tietoa tutkimusaiheesta ja haastattelukysymykset etukäteen tutustuttavaksi. (Tuomi & Sarajävi 2002, 77.)

Haastattelut toteutettiin touko-kesäkuun 2013 aikana. Kaksi ensimmäistä haastattelua pidettiin oppilashuollon neuvotteluhuoneessa. Olimme varanneet neuvotteluhuoneen, jossa voimme tehdä haastattelut häiriöttömästi. Kolmas haastattelu, johon osallistui ainoastaan kaksi asiantuntijaa suoritettiin kyseisen toimintayksikön omissa tiloissa.

Kunkin haastattelun aluksi esittelimme itsemme ja kerroimme vielä tutkimuksen tarkoituksen ja kysyimme suostumuksen haastattelujen nauhoitukseen. Haastattelut nauhoitimme kahdella nauhurilla varmistaaksemme nauhoituksen onnistumisen. Haastattelutilanteet olivat luontevia ja haastateltavat puhuivat yksi kerrallaan ohjeistuksen mukaan, toistensa kommentteja ja näkemyksiä kuunnellen. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Kunkin haastattelun jälkeen litteroimme haastatteluaineiston tarkasti sanasta sanaan heti seuraavana päivänä, jolloin haastattelusta oli vielä selkeä muistikuva. Litteroitua aineistoa haastatteluista kertyi yhteensä 34 sivua rivinvälillä 1.5 kirjoitettuna.

Laadullisessa haastattelututkimuksessa on erittäin yleistä tehdä analyysi nimenomaan litteroidusta aineistosta. Tämä on perusteltua, koska isompien kokonaisuuksien hahmottaminen nauhoitettua puhetta kuuntelemalla olisi vaikeaa, jopa mahdotonta. (Ruusuvuori 2010, 427.)

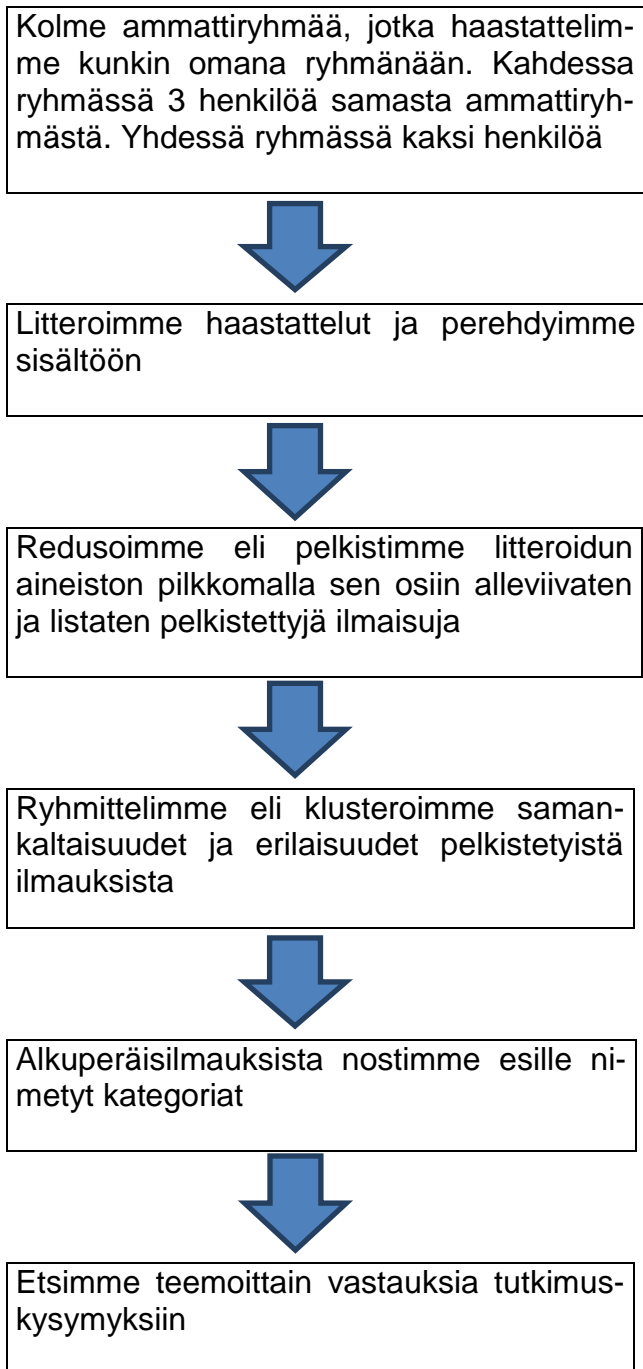
11.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa käytämme sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysiä voi pitää paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Sisällönanalyysi on menettelytapa, joka mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus sekä tiivistetyssä että yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi sopii hyvin myös strukturoimattoman aineiston analysointiin. Sisällönanalyysillä saadaan kerätty aineisto kuitenkin vain järjestetyksi johtopäätösten muodostamista varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Analysoimme litteroidun haastatteluaineiston sisällönanalyysiä käyttäen aineistolähtöisesti. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi. Siihen kuuluvat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämässä aineistosta poistetaan kaikki epäolennainen ja nostetaan esille vain olennaiset ilmaukset. Ryhmittelyssä aineistosta etsitään pelkistämisen avulla saatujen ilmausten samankaltaisuuksia. Tämän jälkeen samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään omiksi luokikseen. Abstrahoinnissa tutkimuksen kannalta oleellinen tieto erotetaan ja muodostetaan käsitteiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Taulukko 1 Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen mukailen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109)

Aloitimme aineiston analysoinnin lukemalla litteroidun tekstin useaan kertaan läpi, jolloin muodostui kokonaiskuva haastattelujen sisällöstä. Tämän jälkeen aloitimme aineiston redusoinnin eli pelkistämisen. Karsimme litteroidusta aineistosta pois kaiken sellaisen, jolla ei ollut merkitystä tutkimuksemme kannalta. Redusoinnin jälkeen aineistoa jäi jäljelle 15 sivua rivin välillä 1.5 kirjoitettuna.

Aineiston pelkistämisessä eli redusoinnissa analysoitava aineisto voi olla aukikirjoitettu haastatteluaineisto, muu asiakirja tai dokumentti, joka pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Redusoinnissa eli pelkistämisessä on kyse joko informaation tiivistämisestä tai sen pilkkomisesta osiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Aineistosta nostimme esille yksittäisilmauksia, jotka pelkistimme. Näin saadut ilmaukset ryhmittelimme nimettyihin kategorioihin. Tämän vaiheen jälkeen poimimme pelkistettyjen ilmaisujen perusteella teemoittain vastauksia tutkimuskysymyksiin. Lopuksi aukikirjoitimme aineiston tutkimuskysymyksittäin kokonaiskuvan muodostamiseksi.

12 Opinnäytetyön eettiset näkökohdat ja luotettavuus

Eettisen näkökohdan huomioiminen on erittäin tärkeää erityisesti silloin, kun työskentelee tutkittavan organisaation sisällä. Koulukuraattoreina kuulumme Eksoten perhepalveluiden Oppilashuollon palvelut yksikköön. Kiinnitimme erityistä huomiota luotettavuuteen ja laaja-alaiseen tarkasteluun opinnäytetyötä tehdessämme. Aineiston keräämiseen ja analysointiin käytettävien menetelmien luotettavuus sekä haastatteluun osallistuvien tunnistamattomuus varmistettiin tässä tutkimuksessa. Kankkunen ym. (2009) mukaan eettisyys tulee huomioida kaikissa tutkimuksen ja uuden tiedon tuottamisen vaiheissa ja valinnoissa. Tutkimustyössä haastateltavien anonymiteetti on myös keskeinen asia, joka tutkijoiden tulee huomioida (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 177).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus tulisi kohdentua kaikkiin tutkimuksen eri vaiheisiin.

Aineiston tuottamisen olosuhteet on kerrottava selkeästi ja totuudenmukaisesti. Tärkeää on kertoa myös haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastatteluissa ja tutkijan oma arvio tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217.)

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen saatua haastatteluaineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti ja säilytettiin niin, ettei litteroitu aineisto ollut kenenkään ulkopuolisen henkilön nähtävissä. Tutkimuksen valmistuttua koko haastatteluaineisto hävitettiin asianmukaisesti. Haastateltavien on voitava luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimustulosten esitystavassa huomioidaan myös eettisyys. Tutkimustulosten raportoinnissa tulokset esitetään niin, että haastatteluihin perustuva tulos ei vääristy eikä haastateltavien henkilöllisyys tule mitenkään esille.

Tutkijan tulee varmistaa, että antaessaan suostumuksensa haastateltavan tulee tietää, mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkijan roolissa päälimmäisenä tulee olla kunnioitus haastatteluun lupautuneita henkilöitä ja heidän asiantuntemustaan kohtaan. Ryhmähaastattelun etuna on se, että asioiden eri näkökulmat tulevat esille parhaalla mahdollisella tavalla, kun keskustellaan ryhmässä. Tutkijan tulee käyttää, käsitellä ja säilyttää haastatteluaineistoa ja siinä esiin tulevia tietoja, kuten haastattelujen alussa on sovittu haastateltavien kanssa. Osallistujat odottavat tutkijalta vastuuntuntoa ja tutkijan on noudatettava lupaamiaan sopimuksia niin, ettei tutkimuksen rehellisyyttä vaaranneta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 83-131.)

Tutkimustulosten raportoinnissa käytämme paljon suoria lainauksia. Suorien lainauksien tarkoituksena on lisätä luotettavuutta ja osoittaa oikeiksi alkuperäisestä aineistosta muodostetut kategoriat. Suorat lainaukset on kursivoiden erotettu muusta tutkimustuloksia käsittelevästä tekstistä. Suorilla lainauksilla pyrimme myös elävöittämään tekstiä ja havainnollistamaan tutkimustuloksia. Suorat lainaukset tutkimustuloksissa tekevät myös oikeutta haastateltujen sanomille ja mielipiteille.

13 Tutkimustulokset

13.1 Eksoten oppilashuollon palveluiden, lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden viranomaisyhteistyö

Tämänhetkisen yhteistyön osalta haastateltavat kokivat tärkeiksi yhteistyömuodoiksi eri toimialojen yhteiset verkostopalaverit, puhelinneuvottelut ja yhteydenotot sähköpostitse. Lapselle ja nuorelle paras tuki mahdollistuu silloin, kun eri ammattialojen asiantuntijat kokoontuvat saman pöydän ääreen ja keskustelevat kaikille yhteisestä tavoitteesta. Parhaaseen lopputulokseen päästään, kun kaikki lapsen tai nuoren hyvinvointiin merkitykselliset tahot otetaan mukaan samaan neuvottelupöytään. Menettelytapoja ja mahdollisia tukitoimia voidaan miettiä laajemmalta sektorilta silloin, kun moniammatillinen työ perustuu osallistujien osaamisen hyödyntämiseen. Erilaisten palaverien ja verkostoneuvottelujen tarkoituksena on hyödyntää eri ammattilaisten monipuolista osaamista. Palaverit voivat olla viranomaisten välisiä verkostoja, ja tarpeen vaatiessa niihin voidaan kutsua myös muita yhteistyökumppaneita.

Yhteistyötavat

Yhteistyötapoihin liittyen haastatteluissa esiin nousi yhteisten tapaamisten tärkeys. Yhteisissä tapaamisissa asiakkaan huoli tulee samalla kertaa kaikkien tietoon. Palveluverkoston luominen asiakkaan ympärille on näin helpompaa.

Samoja palaverreja ollaan istuttu. (Haastateltava 1.)

Varmaan semmoisessa yhteispalaverissa tulevat asiaan liittyvät nyanssit paljon paremmin esille verbaalisesti selitettyä ja vastattua vanhempien kysymyksiin saman tien. Ei tarvis olla sellasta niinku käymistä virastolla ja tämän tyyppisiä asioita ja tulis selväksi sitte kaikille osapuolille, kuka sitä asiaa hoitaakaan. (Haastateltava 2.)

Haastatelluista kaksi henkilöä nosti esiin paikallisten tiimien merkityksen yhteistyön vahvistumisen näkökulmasta. Yhteistyön koettiin parantuneen säännöllisten tiimitapaamisten myötä. Tiimiin kuuluvat tapaavat toisiaan säännöllisesti ja tiimipalavereissa ulkopuolisilla tahoilla on mahdollisuus käydä esittäytymässä ja kertomassa omasta toiminnastaan.

Meillähän on yhteistyö mielestäni parantunut sitä mukaa, kun meillä on tiimit tulleet ja ollaan enemmän tekemisissä. (Haastateltava 2.)

Nyt näissä aluetiimeissä on yhteistyötä. He käyvät kertomassa omasta työstään ja se on varmasti hyvä avaus, että on sitten helpompi lähestyä sitä tahoa. Kun asia saa kasvot on jotenkin helpompi sitte itsekkin toimia, ymmärtää vähän tarkemmin, että mitkä on ne asiat, mitkä millekin taholle viedään. (Haastateltava 1.)

Haastateltavien kokemukset yhteistyöstä olivat vaihtelevia. Pääsääntöisesti kaikki haastatellut olivat jossain määrin tyytyväisiä yhteistyön sujumuuteen. Pari haastateltavaa koki, että yhteistyö sujuu ongelmitta. Toisaalta yhteistyöhön kaittettiin lisää tehokkuutta. Pari haastateltavaa koki negatiivisena asiana epätie-toisuuden muun muassa läheteiden ja lastensuojeluilmoitusten perille menosta. He kokivat, että palautetta ilmoitusten perille menosta joutuu odottamaan jopa useita viikkoja tai että pitäisi itse aktiivisesti kysellä, miten asia kulloinkin etenee. Yksi haastateltavista kuvasi tämänhetkistä yhteistyötä tiiviiksi.

Mie en ole kokenut, että yhteistyö olis kauheen hankalaa. (Haastateltava 4.)

Miun oma subjektiivinen kokemus on ollu, että yhteistyö toimii. (Haastateltava 5.)

Minulla on semmoinen kokemus, että kun lastensuojeluilmoituksia joudun tekemään, niin ei ole sieltä mitään kuulunut. Sen jälkeen pitäis aika aktiivisesti olla itse kyselemässä, että miten menevät eteenpäin. (Haastateltava 1.)

Kyllä se, kun kysyy, niin minusta toimii, mutta ei välttämättä niinku spontaanisti. Mutta, kun kysyy, niin yleensä on vastauksen saanut. (Haastateltava 2.)

Käsitykset ja palautteet yhteistyön sujumuudesta ovat osin ristiriitaisia. Asiaa kiteyttävät hyvin seuraavat sitaatit.

Toistuvasti on tullut sellaista käsitystä jostakin, että yhteistyö ei niinku riittäväällä tasolla sujuu. (Haastateltava 4.)

On tullu myös aika myönteistä palautetta sitten niinkun samanaikaisesti samoista yksiköistä. Sitten, kun kysyy niinku ruohonjuuritason yhteistyöstä, ne sanoo, että miten niin yhteistyöhän sujuu. Sitten, kun mennään svääreissä korkeammalle, niin sitten tulee se ongelma, että yhteistyötä ei ikään kuin ole. (Haastateltava 4.)

Kun tuntee enemmän niitä ihmisiä ja tietää, kuka on mistäkin, niin se voi olla, että se lisää sitä yhteistyötä ja vaikuttaa positiivisesti. Toivon ainakin silleen, että vaikutais. (Haastateltava 8.)

Tiedonsiirto

Effica-potilastietojärjestelmän koettiin helpottaneen yhteistyön toteutumista käytännössä. Terveystenhoitajat näkevät Effican kautta mielenterveyspuolen kirjatukset ja päinvastoin. Yhteisten neuvotteluajkojen löytyminen koettiin osin ongelmalliseksi. Yhteistyön toteutuminen vaihtelee myös paljon oppilaskohtaisesti. Esiin nostettiin mahdollisuus ns. rutiiniajoista, jolloin yhteyden saaminen olisi taattu. Positiivisena ja hyvänä asiana mainittiin mielenterveyspuolen kliniset kokoukset, joihin koko henkilökunta osallistuu. Kaksi kertaa keväällä ja kaksi kertaa syksyllä klinisiin kokouksiin osallistuu myös lastensuojelun henkilökunta, jolloin käsitellään yhteistyötä ja samalla opitaan toisen tekemästä työstä. Kliinisiin kokouksiin toivottiin myös kuraattoreiden edustusta.

Yhden haastateltavan mukaan tietoa välitetään riittävästi puolin ja toisin, joskin parannettavaakin on. Asia, joka koettiin tärkeäksi, on selkeiden suunnitelmien teko. Muutamit henkilöt tekevät selkeät suunnitelmat, mutta monelta loppusuunnitelma puuttuu. Haastateltavien mukaan Effica-potilastietojärjestelmä on parantanut tiedonsiirtoa oleellisesti.

Jos oppimiseen liittyy vaikeuksia, niin kyllähän se tieto täytyy välittää koululle, että tietää, millä tavalla sitä opetusta voi suunnitella. (Haastateltava 5.)

Effica on tietenkin parantanut tiedonsiirtoa hirveesti, koska sit näkee, jos kouluterkkari kirjaa sinne, että sitä kautta saa tietoa sen nuoren tilanteesta. (Haastateltava 5.)

Terveystenhoollon ja mielenterveyspalveluiden välillä on se etu, että näemme toistemme tekstiä, eli näemme suoraan sieltä, mitä toinen osapuoli kirjoittaa, keneen ottaa yhteyttä tarvittaessa. (Haastateltava 2.)

Jos siellä on enemmän juttua, niin silloin pitää lukea ja katkoa, että hetkinen, mihis siellä on kiinnitetty huomiota. (Haastateltava 4.)

13.2 Yhteistyökumppaneiden kokemuksia viranomaisyhteistyöstä

Viranomaisyhteistyön toimivuus ja epäkohdat

Haastateltavien mukaan hyväksi yhteistyötavaksi on todettu yhteiset verkostopalaverit, joissa eri ammattiryhmien edustajat ovat paikalla samanaikaisesti. Yhteisissä verkostotapaamisissa saadaan monen eri ammatti-ihmisen näkökulmat esille ja näin ollen pystytään toimimaan asiakkaan parhaaksi. Yhteisissä tapaamisissa voidaan sopia myös seurannasta, jolloin asiakkaan asiat eivät jää ikään kuin roikkumaan. Epäkohtana nähtiin verkoston kokoon saaminen ja kenen tehtäväksi jääverkostopalaverin koolle kutsuminen. Alueelliset tiimipalaverit nähtiin myös hyvänä tapana toimia.

Verkostopalaverit on hyvä yhteistyön muoto ja hyvä kanava sitte jakaa niitä asioita. (Haastateltava 1.)

Niin sitte miusta on aika hyvä, että niissä on monesti sovittu, että otetaanko seuranta silloin vai tällöin. (Haastateltava 3.)

Miust on ollu hyvä tämmöset verkosto tai yhteiset neuvottelut nimenomaan tähän liittyen, että kuka lähtee toimimaan ja missä kohtaa. (Haastateltava 1.)

Tällaiset yhteisneuvottelut, kun jaetaan se huoli siitä nuoren tilanteesta ja semmonen halu auttaa sitä nuorta. Puolin ja toisin se tiedon jakaminen siitä, kun meillä voi olla ihan erilainen näkemys siitä nuoresta täällä, kuin mitä sitten koulussa on. (Haastateltava 5.)

Jossain verkostotyypisessä tapaamisessa siinä on se ihanuus, että siinä voi tehdä suunnitelman, että sinä teet sitä ja sinä teet tätä. (Haastateltava 2.)

Yhteistyöhön vaikuttavat tekijät

Haastatteluissa nousi esiin tärkeänä seikkana toisen ammatti-ihmisen työn arvostus. Tärkeää on ymmärrys siitä, että jokaisella on oma tehtävänsä, jota jokainen pyrkii hoitamaan mahdollisimman hyvin. Aidosti arvostetaan ja hyödynnetään ihmisten ja ammattitaitojen erilaisuutta.

Ainakin itse koen niinku hyvänä, että lähtökohtaisesti arvostetaan kaikki toistemme työtä ja jotenkin tiedetään se, että jokaisella on oma tehtävänsä ja jokai-

nen pyrkii sitä omaa tehtäväänsä mahdollisimman hyvin tekemään. (Haastateltava 7.)

Muiden viranomaisten työn sisällön tunteminen koettiin tärkeäksi siinä mielessä, että silloin vältetään epärealistiset toiveet ja ajatukset toisia kohtaan.

Sitä tapahtuu varmaan puolin ja toisin, että toivotaan toisistamme jotakin, mikä ei ole mahdollista ja se on varmaan se, joka aiheuttaa ne vaikeimmat tilanteet ja monesti ne ovat vielä semmoisia ääneen sanomattomia tai ääneen julkipuhumattomia toiveita ja ajatuksia. Meillä toivotaan, että joku tekisi jotakin ja jossain toivotaan, että meillä tehtäisiin jotakin. (Haastateltava 7.)

Tavoitettavuuden kannalta työntekijöiden vaihtuvuus koettiin ongelmaksi, jolloin usein jää epäselväksi keneen ottaa yhteyttä. Joidenkin haastateltavien mielestä tavoitettavuus ei ole ongelma, koska aina voi jättää soittopyynnön tai laittaa sähköpostia. Jotkut kokivat taas soittopyynnön hankalaksi, koska ei voi olla odottamassa takaisin soittoa. Jos kyseessä on akuutti hätä eikä heti tavoita, jää usein mielikuvaksi huono tavoitettavuus. Joidenkin mukaan tavoitettavuus vaihtelee henkilökohtaisesti. Jotkut henkilöt on huomattavasti helpommin tavoitettavissa kuin toiset. Lähetetiimiltä toivottiin palautetta läheteiden perillemenosta. Monesti vasta viikon tai parin kuluttua näkee teksteistä, että lähete on käsitelty.

Se vaihtuu varmaan meidän puolella ja yhtäläillä varmaan psykiatrian puolella, niin lastensuojelun on vaikea tietää kehen se ottaa yhteyttä, vaikka meillä olis kuin nettisivut päivitettyinä, mutta kuitenkin siellä yhtäläillä väki vaihtuu. Se nopeus suuressa organisaatiossa tai suuressa kuntarakenteessa varmaan vähän hukkuu. (Haastateltava 2.)

Mie luulen, että kun puhutaan yhteistyökysymyksistä tai mistä tahansa, niin mieleen jää se, kun tarve on suuri ja sit se ei toteudu ja pitäis saada heti yhteys. Silloin se saattaa jäädä sellaseks mielikuvaks koko touhusta. (Haastateltava 4.)

Mutta nehän ne jää mieleen, ne sellaset, missä se ei suju. Onks siinä sit kuin paljon kuitenkin sitä sellasta yhteistä oppilasliikennettä, missä se sit sujuu, joka ei jää mieleen. (Haastateltava 4.)

Vastuunjakokysymykset eivät aina ole yksiselitteisiä. Kun kyse on moniongelmaisesta nuoresta, jolla saattaa olla masennusta, ahdistusta, päihteidenkäyttöä, koulusta poissaoloja ja ehkä perheessä päihdeongelma. Tällöin herää kysymys, kuka on se, joka ottaa vastuun tästä nuoresta. Onko vastuu lastensuojelulla vai psykiatrian puolella. Jotkut tilanteet ovat selkeitä ja vastuunjako selvä. Joissakin

tilanteissa ongelmat ovat moninaisia ja vastuunjakokysymykset muodostuvat hankaliksi. Tilanteet ovat hankalia myös silloin, kun eri ammattialojen edustajilla on erilaiset näkemykset asiasta.

Siinä on nyt se työnjakokysymys, pitäis olla vähän kuin pesäpallossa. Kun se pallo heitetään, niin heittäjän pitää huolehtia, että koppari tai pesänvahti saa sen kiinni ja sitten kun se kopsahtaa sinne räpylään, niin sitten se on sen vastuulla sen jälkeen. (Haastateltava 4.)

Voi olla, että kuraattori tai mielenterveyspalveluissa on tehty jo pitkään erilaista arviointia ja työskentelyä ja hyö kokee, että ne keinot, mitä heillä on käytettävissä ei riitä ja sit se tulee meille ja myö taas nähdä, et ei täs nyt oikein ole lastensuojelullista huolta. Ne on niinku hankalimpia. Asiakas jää niinku siihen väliin tai sitten, jos asiakas ei kiinnity. Nähtäs et kuraattori tapaaminen tai Sihti käynti saattas tukea, mutta asiakas ei suostu, ni ne on sit semmosia hankalia. (Haastateltava 6.)

Haastateltavien mukaan yhteistyön määrään vaikuttaa luonnollisesti kunkin asiakkaan tilanne. Asiakkaat, joilla on paljon ja erilaisia ongelmia, vaativat yhteistyötä ja asioiden selvittelyä myös paljon. Haastateltavien mukaan yhteistyön määrään ja kynnykseen ottaa yhteyttä vaikuttaa se, tuntee ko toisen viranomaisen henkilökohtaisesti. Jos tuntee henkilökohtaisesti, kynnys yhteydenottoon on matalampi, mutta toki yhteydenotto lähtee viime kädessä asiakkaan toiveesta. Yhteistyön aloitteen tekijän rooli luonnollisesti vaihtelee sen mukaan, mikä taho milloinkin haluaa asiakkaiden käsittelyyn moniammatillisen näkemyksen ja selkeät jatkosuunnitelmat. Viranomaisyhteistyön kannalta merkittävää on, että yhteiset pelisäännöt on määritelty ja tehtävänjako on selvä. Yhteistyön määrään koettiin vaikuttavan myös henkilöstöressurssien.

Kun prosessi on meillä käynnistynyt, niin ollaan yhteydessä oikeastaan riippumatta siitä, kuka henkilö se on. Mutta ehkä herkemmin pirauttaa sitten sellaselle tai laittaa sähköpostia, kuka on tuttu ja kenen kanssa on tehny aiemmin yhteistyötä. Se on aika inhimillistä. (Haastateltava 6.)

Asiakkaan tilanteet ovat niin erilaisia, että joskus tuntuu siltä, että on tosi paljon yhteistyössä ja sitten on taas vaiheita, jolloin on taas toiseen suuntaan, tilanteen mukaan. (Haastateltava 8.)

Siellä oppilashuoltoryhmässä ei voi istuu niinku meiltä kukaan. Eihän tää porukka riitä siihen. (Haastateltava 4.)

Yhteistyön määrän uskotaan jatkossa lisääntyvän, koska erilaiset vaikeudet alkavat aikaisemmin ja vaikuttavat toimintakykyyn. Haastateltavat kokivat ongelmana sen, että sovitaan jotain ja sopimukset eivät kuitenkaan pidä. Tähän vaikuttaa osaltaan henkilökunnan vaihtuvuus. Sitä, mikä olisi sopiva yhteistyömuoto tai yhteistyön määrä, on vaikea arvioida. Asiakstapausten problematiikka edellyttää laaja-alaista näkemystä ja ajatusten vaihtoa sekä yhteisten pelisääntöjen määrittelyä. Asiakas voidaan siten suoraan ohjata parhaiten hänelle sopivaan toimenpiteeseen. Yhteiset verkostopalaverit eri yhteistyökumppaneiden kanssa avaavat lisämahdollisuuden pohtia asiakkaiden tilanteita.

Yhteistyötä tulee enemmän ja enemmän, kun tuota erilaiset vaikeudet alkaa aikaisemmin ja vie toimintakykyä. (Haastateltava 4.)

Muistan erilaisista työpaikoista, että sovitaan jotain ja ne ei taho oikein pitää sitten. Ihmiset kun vaihtuu, niin sopimukset unohtuu. (Haastateltava 4.)

13.3 Hyvän yhteistyön edellytykset

Eri toimijoiden välistä yhteydenpitoa on yritetty sujuvoittaa muun muassa oppilashuollossa ja lastensuojelussa siten, että lastensuojelu pyrkii lähettämään kuittauksen lastensuojeluilmoituksen perillemenosta. Näin toimien ilmoituksen lähettäjä voi varmistua siitä, että asia on huomioitu. Muutosta on tapahtunut myös lastensuojelun ja oppilashuollon välillä siten, että lastensuojelu ei enää osallistu oppilashuollon kokouksiin kuten aiemmin. Tämä koetaan toisaalta hyvänä, toisaalta huonona muutoksena. Osallistuminen kokouksiin koettiin oppilashuollossa hyväksi asiaksi, koska silloin oli paremmin tiedossa, kuka on koulun lastensuojelusta vastaava henkilö, ja voi olla häneen suoraan yhteydessä. Lastensuojelu koki osallistumisen kokouksiin puolestaan kiusallisena, koska aina eivät välttämättä sen oppilaan vanhemmat olleet paikalla, jonka asioita käsiteltiin. Nyt lastensuojelu osallistuu oppilashuollon kokouksiin vain erikseen pyydettyäessä. Haastateltavien mielestä asiakkaan tilanteesta riippuu, miten paljon tarvitaan yhteydenpitoa ja yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Kaikkien asiakkaiden kanssa verkostoneuvottelu on mahdollisuus pitää asiakkaiden suuresta määrästä johtuen.

Tiedonsiirron kuoppaa on yritetty sujuvoittaa sillä lailla, että olis sujuvampi ja aina tulis se vastailmoitus. (Haastateltava 1.)

Lastensuojeluhan oli silloin oppilashuollon kokouksissa mukana ja tiesi, että kuka on sen koulun lastensuojelusta vastaava, johon voi ottaa yhteyttä. (Haastateltava 2.)

Miusta se menee sillai tarpeen mukaan, nuoren tarpeen mukaan, että jos on tarvis tehdä yhteistyötä, niin sit sitä tehään ja se aika järjestetään. (Haastateltava 5.)

Kaikkien kohdalla yhteistyö ei suju silleen, niin kuin vois sujua. Se on tehny selasta epävarmuutta ja vähän hämmennystäkin, että mitä tässä nyt pitää tehdä ja kenen kanssa. Pitääkö kaikkien tänne ohjautuvien kanssa pitää verkostoneuvottelu. (Haastateltava 4.)

Haastateltavien mielestä muutoksia toiminnassa tapahtuu jatkuvasti. Muutosten koettiin alkaneen ajankohdasta, jolloin Efficapotilastietojärjestelmä otettiin käyttöön. Eksoten koetaan tuoneen enemmän alueellista yhteistyötä ja elävöittäneen toimintaa. Asiakkaat saavat nyt Eksotessa tasalaatuisempaa palvelua, mikä nähdään ehdottomana parannuksena toimintaan. Kirjaamiskäytäntöihin on tullut muutoksia ja lastensuojelulain velvoitteet ovat tiukentuneet, joten toimintaan on tullut lisää ryhtiä. Sosiaalista kontrollia ja yhteisöllistä välittämistä koetaan olevan enemmän kuin aikaisemmin. Yhden haastateltavan mielestä yhteistyöstä on tullut luontevampaa. Yhteistyön uskotaan vielä muuttavan muotoaan syksyllä 2013 valmistuvan lasten ja nuorten talon myötä, jolloin kaikki toimijat ovat fyysisesti saman katon alla.

Eksoten kannalta kun miettii, niin sehän on tuonu vähän toisella tavalla sitä yhteistyötä, ehkä elävöittänyt ja asiakkaiden kannalta he saavat tasalaatuista palvelua. Ehkä ei vielä, mutta siihen pyritään. (Haastateltava 6.)

Lastensuojelulain velvoitteet kun on tiukentunut, niin siihen on tullut ryhtiä ja se on hyvä asia kaikkien osapuolten kannalta. (Haastateltava 6.)

Eksoten aikana on tullut runsaasti erilaisia projekteja. Haastateltavien mukaan alkavista projekteista ei saa riittävästi informaatiota, jolloin projektiosaamista ei pysty alusta alkaen riittävällä tasolla hyödyntämään. Epätietoisuutta ilmenee projektien tarkoituksesta ja kestosta. Epätietoisuutta ja sekaannusta lisää vielä se, että kasvatus- ja opetustoimella on omat projektinsa Eksoten omien projektien rinnalla.

Piti pyytää ihan asiantuntija selvittämään, miten se homma niinku toimii ja sit jos tällasia hankkeita on pilvin pimein, niin eihän siinä pysy kartalla, että kuka tekee varsinaisesti mitä, kuinka kauan, milloin se hanke päättyy, milloin ne ihmiset katoa ja mikä on tehtäväjako. (Haastateltava 2.)

Meillä on kuitenkin tärkeä osapuoli se koulu, kasvatus- ja opetustoimi, jossa on omat hankkeet, omat projektit. (Haastateltava 2.)

Eri toimijoiden väliseen tiedonsiirtoon toivottiin nykyistä joustavampaa käytäntöä. Osa haastateltavista koki, että viranomaiset eri sektoreilla toimivat omilla tahoillaan tietämättä, ketä muita viranomaisia toimii saman asian tiimoilla. Haastateltavien mielestä joustavammalla tiedonsiirrolla voitaisiin välttää päällekkäistä työskentelyä yhteisen asiakkaan edun mukaisesti.

Viranomaisten väliseen tiedonsiirtoon toivottiin myös lisää avoimuutta, jolloin eri toimijat pystyisivät samansuuntaisesti toimimaan lapsen ja nuoren parhaaksi. Nyt vaikutelma on palapelimäinen, jolloin kokonaiskuvaa on vaikea muodostaa. Kirjausjärjestelmään toivottiin muutosta sen suhteen, että jokainen toimijoista pystyisi näkemään, mitkä eri tahot toimivat jo asiakkaan asiassa. Varsinaista tekstisisältöä ei ole tarvetta kaikkien toimijoiden päästä näkemään. Tällä muutoksella vältettäisiin muun muassa asioiden tekeminen päällekkäisesti, ja se helpottaisi tiedon saantia siitä, kehen ottaa tarvittaessa yhteyttä.

Tiedonsiirto muuttuisi vielä avoimemmaksi, jolloin sitte kaikki toimijat vois samansuuntaisesti toimia lapsen ja nuoren parhaaksi. Nyt välillä tulee vähän semmonen tunne, et saatetaan tehdä kukin omalla tahollaan jotakin ja sit se on semmosta palapelimaista, josta ei välttämättä kokonainen kuva muodostu. Sitä toivois, että pystyis vielä enemmän jakamaan asioita. (Haastateltava 1.)

Olis edes sillä tasolla se tiedonsiirto, että näkis ketä toimijoita siellä on. Ei tarvis olla edes tekstiä sen sisällä, että mitä siellä tehdään, kunhan näkis, ketä siellä ympärillä toimii. (Haastateltava 2.)

Helposti sitte viranomaiset menee sen taakse, että en mie saa kertoa, kun minulla on vaihtolovelvollisuus, kun sitte kuitenkin se työskentely ois paljon helpompaa ja jouhevampaa. (Haastateltava 3.)

Toimintaan kaivattiin lisää suunnitelmallisuutta. Tällöin eri viranomaiset yhdessä tekisivät selkeän suunnitelman siitä, kuka ottaa päävastuun asiakkaan asioiden hoidosta ja kuka vastaa mistäkin osa-alueesta. Verkostopalaverit koettiin erittäin tarpeellisina, mutta henkilömäärää, joka palavereihin osallistuu on järkevää

mieltä tarkkaan. Haastateltavien mielestä verkostopalaverieihin osallistujien määrässä tulisi muistaa inhimillisyys. On järkevämpää, että yksi kunkin ammattialan edustaja osallistuu kuin että useampi saman alan edustaja osallistuisi. Seikka, joka nousi esiin on, että lastensuojeluilmoitukset tulisivat kirjallisena. Tällä hetkellä osa lastensuojeluilmoituksista tulee vielä puhelimitse.

Istuttas saman pöydän ääreen ja tehtäs ihan suunnitelma, että kuka tekee mitäkii. (Haastateltava 3.)

Sen verran noista verkostotapaamisista kuitenkin, että kun niitä pidetään, niin muistetaan siinä inhimillisyys osallistujien määrässä. Miltä tuntuu siitä vanhemmasta ja lapsesta, kun siellä on kaksikymmentä viranomaista ja he ovat kahdestaan ja heillä ei ole ketään edustajaa ikään kuin omasta kodista. Aina yksi menee mieluummin, kuin että lähtisimme me kaikki ammattialan edustajat siihen palaveriin. (Haastateltava 2.)

Haastateltavat toivoivat, että yhteistyö siirtyisi entistä enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan, jolloin yhteistyö olisi hedelmällisempää ja olisi matalampi kynnyks puuttua asioihin. Toiveena olisi, että ongelmiin pystyttäisiin tarttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin lasten, nuorten ja perheiden ongelmat ehtivät kasautua ja monimutkaistua. Haastateltavien mukaan tällä hetkellä joutuu usein odottamaan liian kauan, ennen kuin asioihin puututaan. Toivottiin, että jos joku viranomainen esittää huolensa, se otettaisiin huomioon riittävän vakavasti. Tässä yhteydessä nousi esiin luottamus toiseen ammattilaiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kun joku esittää huolensa, niin luotetaan toisen ammatti-ihmisen arvioon ja toimitaan sen mukaan.

Miulla on vielä semmonen toive yhteistyöhön, että se siirtyis vielä enemmän siihen ennaltaehkäisevään suuntaan, ni olis jotenkin hedelmällisempää se yhteistyö ja matalammalla kynnyksellä pystyttäis tarttumaan asioihin. (Haastateltava 1.)

Nyt on vähän semmonen tunne, että aika kauan tarvii odottaa, että sitten saa oikeasti sitä apua vaikka merkkejä olis nähtävissä jo aiemmin. (Haastateltava 1.)

Yksi haastateltava nosti esiin eri viranomaisten yhteisten koulutusten ja kokoontumistilaisuuksien merkityksen.

Joitakin tuommoisia yhteisiä koulutus ja kokoontumistilaisuuksia. (Haastateltava 5.)

Yhteistyön kannalta koettiin merkitykselliseksi eri viranomaisten työn tunteminen ja tietoisuus työn sisällöstä. Näin vältetään toisen viranomaisyhmän päälle asetetut joskus epärealistisetkin odotukset. Osapuolten erilaisuus on erittäin tyypillistä verkostoyhteistyössä. Verkostotoimijoiden erilaisuus asettaa haasteita yhteistyön toimivuudelle. Yhteisymmärryksen saavuttaminen ei aina ole helppoa erilaisten taustaoletusten vuoksi. Toisten ajattelumallin ja näkemysten ymmärtäminen on haaste sinänsä.

Tuli semmonen mieleen, että jos eri tahot tietäis enemmän sen toisen tahon työskentelystä, niin sit se lisäis sitä ymmärrystä, että miksi toimitaan tietyissä tilanteissa tietyllä tavalla. Se vähentäisi epärealistisia odotuksia ja toiveita puolin ja toisin. (Haastateltava 8.)

Että ei oleteta toisen päälle jotakin sellaista, mikä ei ole totta. Se haittaa meitä. (Haastateltava 4.)

Perehdyttäis vähän puolin ja toisin niinku siihen, että miten laki määrittää toisensa työtä, mutta onko se käytännössä mahdollista, niin ei varmaan, mutta se on sitte yksittäisten työntekijöiden intresseissä. (Haastateltava 6.)

Yleiseen asenneilmastoon toivottiin muutosta. Kehittämisen kannalta koettiin tärkeäksi kunnioitus ja avoimuus toisen ammattitaitoa ja osaamista kohtaan. Tietoisuuden ja avoimuuden toisen työtä kohtaan koettiin helpottavan yhteistyötä ja lisäävän joustavuutta työskentelyyn. Toimivan yhteistyön yhdeksi tekijäksi voidaankin mainita yhteistyön osapuolten asenne yhteistyötä kohtaan. On luonnollista, että yhteistyöllä voi olla vaikeaa saada hyviä tuloksia aikaan, jos eri osapuolet eivät pidä yhteistyön tekemistä tärkeänä. Tällöin yhteistyö näyttäytyy ylimääräisenä rasitteena, joka vie aikaa muulta työltä. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia, mikä on kulloinkin yhteistyön merkitys ja mitkä ovat sen tuomat edut.

Sellasta asenneilmastoa siinä suhteessa vois muuttaa, et kun jossakin minkä tahansa palvelun edustaja kertoo tai esittelee omaa työtään, niin semmonen avoimuus ja vastaanottavaisuus, niinku silleen. (Haastateltava 6.)

Moniongelmaisen nuoren ollessa kyseessä, hänellä on ympärillään paljon eri toimijoita. Tällöin tietoisuudella siitä, kuka on vastuhenkilö on erittäin suuri merkitys. Oleellista on asioiden pelkistäminen niin, että asiakas ymmärtää, mitä hänen ympärillään tapahtuu. Asiakkaalla tulisi olla nimetty vastuhenkilö, jotta asiakas pystyisi hahmottamaan oman palveluverkostonsa paremmin.

Jos ihmismieli on vähän hajalla, niin se ei kovin montaa hänen asiassaan olevaa aikuista pysty niinku hahmottamaan. (Haastateltava 4.)

Kun kysyy, minkä nimisen henkilön luona kävit, niin jos se sanoo, että se oli nimeltään..., ni se on aina hyvä merkki. Mutta jos se sanoo, että se on ollut semmonen tumma tukkanen. Kävin kaksi vuotta terapiassa, mut en mie muista, se asuu tossa lähellä. (Haastateltava 4.)

Tiedottamiseen toivotaan lisää tehokkuutta. Esiin nousi muun muassa tiedottamisen tärkeys alkavista projekteista. Uuden projektin alkaessa tulee informoida selkeästi, mihin tarkoitukseen projekti on ja mihin tarpeeseen projekti kulloinkin vastaa. Näin toimien eri viranomaiset pystyvät hyödyntämään projektiosaamista heti alusta pitäen. Tällä hetkellä tiedottaminen koetaan vähäiseksi ja projektiosaamista ei pystytä hyödyntämään heti alusta alkaen, vaan projektien tarkoitus tulee vähitellen työn kautta tutuksi.

Kyllähän ne on tullu meille tavallaan työn kautta tutuiks, mutta ei-hän siitä suuremmin meille tiedoteltu. Olis kiva tietää, mikä se heidän ajatus on ja jotenkin mihin tarpeeseen se palvelu vastaa onko siellä ihan heidän näkemystään ja faktaa siitä tilanteesta, eikä niin, että se hiljaa hiipii kokemusten myötä se tieto. (Haastateltava 6.)

Siinä menetetään paljon siinä alkupäässä, kun ei oikein tiedetä mihin tätä vois käyttää. (Haastateltava 6.)

Haastateltavien mukaan epäselvyyttä on myös oppilashuollon tehtävistä. Oppilashuollon piiriin kuuluvista tehtävistä ei kaikilla toimijoilla ole siinä määrin tietoa, että eri toimijat voisivat ohjata oppilaita palveluiden piiriin. Yhden haastateltavan mukaan oppilashuolto ja opiskelijaterveys menevät täysin sekaisin. Oppilashuollon toimijoista kuraattorit nähdään hyvänä yhteistyölinkkinä eri toimijoiden välillä. Toimenkuvista toivotaan myös enemmän informaatiota.

Oppilashuollossakin tehdään paljon kaikenlaista ja meillä ei varmaan ole siitäkään toiminnasta siinä määrin tietoa, että voisi koulun asiakkaita sinne palveluihin ohjata. (Haastateltava 7.)

14 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyömme työstäminen alkoi opintojen alettua syksyllä 2011. Ajatus oli lähteä tutkimaan viranomaisyhteistyön merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Koulukuraattorin työssä olemme kohdanneet monesti viranomaisyhteistyön epäkohtia. Viranomaisten välinen tiedonsiirto ei toimi riittävällä tasolla. Tämän seurauksena nuoret joutuvat sijaiskärsijöiksi. Nuorten ongelmat johtavat koulumaailmassa alisuoriutumiseen, jolla voi olla nuoren tulevaisuuden kannalta erittäin merkittävät seuraukset. Riittävä koulutus edistää sekä yksilön että yhteiskunnan hyvinvointia.

Opinnäytetyön tekemisen myötä käsityksemme verkostoitumisen tärkeydestä on vahvistunut. Verkostoituminen on yksi keskeisimpiä kehittämiskohteita sosi-aali- ja terveystalvelujen alueella. Asiakkaiden tarpeiden huomioiminen vaatii palvelujärjestelmän ylisektorista kehittämistä. Luottamus toiseen ammattiryhmään edistää tiedon liikkumista ja sitä kautta mahdollistaa yhteisen oppimisen. Luottamuksen saavuttaminen edistää samalla yhteistyökumppaneiden sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Asiakas saa näin tarvitessaan parhaan mahdollisen moniammatillisen palvelutarjonnan.

Verkostoitumisen kautta tieto toisen ammattilaisen työstä lisääntyy, jolloin asiakas osataan ohjata oikean palvelun piiriin. Asiakas ei jää tyhjän päälle, vaan jokainen tarvittava ammattilainen on tietoinen, kenen vastuulle asiakas siirtyi. Nuorten ongelmat eivät ole kovinkaan yksiselitteisiä, mikä selittää moniammatillisen yhteistyön tarpeellisuuden.

Opinnäytetyössämme pääsimme refleктоimaan viranomaistyötä, verkostoitumista ja samalla kehitimme omaa osaamista työssämme koulukuraattoreina. Työmme käsittää laaja-alaisesti kolmen tärkeimmän viranomaisen kanssa tehtävää verkostotyötä. Haastattelut eri viranomaisten kanssa olivat todella antoisia.

Tulosten mukaan verkostotyöllä on erittäin suuri merkitys ja tärkeä rooli. Yhdessä tekeminen näyttäytyy yhteydenpitoina, henkilökohtaisina tapaamisina, puhe-

linkontakteina, yhteisten tavoitteiden ja toimenpiteiden suunnitteluna sekä toteutuksena. Yhteistyöhön osallistuvien henkilöiden välinen luottamus on keskeinen asia toimivuuden kannalta, ja sitä voidaankin pitää yhteistyön kannalta välttämättömänä.

Yhtenä viranomaisyhteistyön haasteena on vastuun määrittäminen. Kun nuoren asioissa tehdään lähete jollekin yhteistyötaholle, aina ei ole selvää, kuka ottaa vastuun nuoren tilanteesta missäkin vaiheessa. Onko vastuu lähettävällä taholla niin pitkään, kunnes lähete on kuitattu vastaanotetuksi ja sen jälkeen vastuu siirtyy vastaanottavalle taholle? Näitä asioita selvitimme tutkimuksessamme.

Tiedonsiirrossa on myös omat haasteensa. Usein nuoren asiaa hoitavat monet eri viranomaiset, ja kukin toimii omalla tahollaan parhaalla mahdollisella tavalla tietämättä muiden viranomaisten toiminnasta. Positiivista on, että mielenterveyspalvelut ja kouluterveydenhoitajat näkevät toistensa kirjaamat tekstit. Jolloin he ovat paremmin perillä nuoren kokonaistilanteesta ja päällekkäiseltä työltä ja epävarmuudelta vältytään. Koulukuraattoreilla tilanne on toinen, kuraattorit eivät näe muiden viranomaisten tekstejä, eivätkä toiset viranomaiset näe kuraattoreiden tekstejä. Tällöin saatetaan tehdä osittain päällekkäistä työtä muun muassa lähetteitä kirjoitettaessa.

Salassapitosäännökset tulevat esiin tietoja viranomaiselta toiselle siirrettäessä. Tietojenvaihto ja salassapitosäännökset ovat viranomaisyhteistyössä keskeisessä asemassa. Ne voivatkin muodostua yhdeksi viranomaisyhteistyön käytännön esteiksi. Yhteistyö ja moniammatillisen osaamisen kehittäminen edellyttävät tietojen vaihtoa. Yhteistyötä ei voi käytännössä toteuttaa riittävällä tasolla, jos jatkuvasti kohdataan tietojenvaihtoon liittyviin epäselvyyksiin. Tietosuoja on tärkeä asia, mutta korostuuko se joskus liikaa suhteessa nuoren tavoitteisiin.

Tietojenvaihtoa ohjaa lainsäädäntö, joka koostuu yleislainsäädännöstä ja erityislainsäädännöstä. Säännökset ovat hajanaisia ja eri ammattikunnille erikseen kirjoitettuja ja näin ollen muodostavat usein vaikeasti hahmotettavan kokonaisuuden. Tietämys lain sisällöstä ja tulkinnasta on usein puutteellista, jolloin on helpompi olla vaihtamatta tietoja, mikä puolestaan saattaa muodostua esteeksi

käytännön työlle. Käytännössä tämä saattaa hankaloittaa ja hidastaa nuorta koskevaa päätöksentekoa ja tukitoimien järjestämistä. (Sisäasiainministeriö 2007, 18-19.)

Tuloksista selvisi myös, että toisten viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden työn sisällön tuntemus olisi ensiarvoisen tärkeää, samoin luottamus ja arvostus toisten työtä kohtaan. Toisten työhön perehtyminen ainakin jollain tasolla vähentää epärealistisia odotuksia ja väärinkäsityksiä.

Kun lasten ja nuorten ongelmat ovat monimuotoistuneet, niin ratkaisuja niihin haetaan erilaisin projektein. Projektit on usein kohdennettu tietyille kohderyhmälle. Tulosten mukaan projekteista tiedottamisen tulisi olla tehokkaampaa, jolloin projektiosaamista pysyttäisiin hyödyntämään heti projektien alusta pitäen ja projektiosaaminen saataisiin tehokkaammin käyttöön. Hyvänkin projektin hyöty jää saamatta, elleivät eri viranomaiset ole perillä projektin tarkoituksesta ja tavoitteista riittävällä tasolla. Projektien ja toimintamallien haasteena on myös hyvien toimintamallien siirtäminen vakiintuneeksi toiminnaksi. Liian usein käy niin, että hyvätkin toimintamallit päättyvät, kun projekti päättyy.

Yhteenveto

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on yhteiskunnallisestikin välttämätöntä. Ehkäisemällä nuorten mahdollinen syrjäytyminen varmistetaan samalla hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuutta. Kukin toimiala on sitoutunut oman osaamisensa kehittämiseen ja työ pohjautuu usein sektorikohtaiseen tietoon, jolloin nuoren tilanteesta ei pystytä muodostamaan selkeää kokonaiskuvaa. Yhteistyö ja palveluiden tavoitettavuus edellyttävät uusia ja tehokkaampia toimintatapoja viranomaisyhteistyössä. Onnistuneella viranomaisyhteistyöllä varmistetaan parhaat mahdolliset valmiudet nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseen.

Lasten ja nuortentalo on yksi mahdollisuus hyvään verkostoitumiseen ja viranomaisyhteistyöhön. Silloin kun toimitaan saman katon alla ja tunnetaan toisen työn sisältö, on helpompaa tehdä yhteistyötä. Asiakkaat saavat kaikki palvelut

samasta toimipisteestä, jolloin oikea-aikaisuus avun saantiin nopeutuu. Marras-
kuussa 2013 avautuva lasten- ja nuortentalo antaa uutta toivoa moniammatilli-
seen viranomaisyhteistyöhön. Vuoden kuluttua voidaan tehdä johtopäätöksiä,
kuinka toiminta on lähtenyt käyntiin.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain esityksessä opiskeluhoillon tulee olla yhteisöllis-
tä sekä yksilöllistä. Nykyisestä ongelmakeskeisestä toiminnasta pyritään siirty-
mään ennaltaehkäisevään toimintaan. Opiskeluhoito sisällytetään esi- ja pe-
rusopetukseen sekä lukio- ja ammatilliseen koulutukseen. Tällä turvataan tasa-
puoliset palvelut lapsille ja nuorille. Lain tarkoituksena on ehkäistä raskaampia
toimenpiteitä ja sitä kautta saada kustannussäästöjä. Opiskeluhoitolaki sisällyt-
tää oikeuden tiedonsiirtoon moniammatillisessa työryhmässä siltä osin, mikä
koskee opetuksen järjestämistä. Laki astuu voimaan todennäköisesti elokuussa
2014.

Jatkotutkimuksena voisi tutkia uusien toimintamallien vakiinnuttamista. Toisena
tutkimusaiheena voisi tarkastella nuorten ja huoltajien kokemuksia viranomai-
syhteistyön toimivuudesta.

Lähteet

Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 372–392.

Arnkil, T. 2005. Moniammatillisuus-lisää byrokratiaa vai asiakkaan aitoa auttamista. Dialogi 1/2005, 25 - 30.

Eksote 2013a. Nuorisopsykiatria
Opetushallitus 2011. Huomisen hyvinvointia-kehys oppilashuollon kehittämiseksi.

http://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015.

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamissuunnitelma. Luettu 10.3.2013

<http://www.eksote.fi/fi/terveyspalvelut/mielenterveysjapaihdepalvelut/nuorisopsykiatria/sivut/default.aspx>. Luettu 14.10.2012

Eksote perussopimus 2009

<http://www.eksote.fi/fi/Eksote/Hallinto/Perussopimus>. Luettu 22.7.2013

Eksoten perustamissuunnitelma 2007.

www.eksote.fi. Luettu 4.5.2013

Eksote pöytäkirja 2013b.

http://www.eksote.fi/Eksote/Ajankohtaista/Tiedotearkisto/Sivut/Hallituksen_paatokset-4.9.2013.aspx. Luettu 8.9.2013

Engeström, Y. 1995. Kehittävän työntutkimuksen käsitteet.

http://www.muutoslaboratorio.fi/print_document.php?document=149. Luettu 8.9.2013

Engeström, Y. 1998. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. 2.painos. Helsinki. Edita.

Gottberg, E. 2010. Moniammatillinen yhteistyö lasten asioissa käytännön asiakastyön solmukohtia eri toimialojen kesken.

Hallituksen ohjelma 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma.

<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Heinämäki, L. 2011. ParasSos-tutkimuksen taustaa. Sosiaalipalvelut muutoksessa 29.11.2011. Jyväskylä.

<http://www.slideshare.net/THLfi/heinmki-paras-sos-seminaari>. Luettu 8.8.2013.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvensivu, T., Nykänen, K., Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Espoo: Aalto yliopiston kauppakorkeakoulu.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2010. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Kokko, S., Heinämäki, L., Tynkkynen, L-K., Haverinen, R., Kaskisaari, M., Muuri, A., Pekurinen, M. & Tammelin, M. 2009. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteutuminen. Kuntakysely sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen ja tuottamisen ratkaisuista 2009 - 2013.
<http://www.thl.fi>. Luettu 10.8.2013

Kosonen, M; Nylund, T & Kojo, R. 2011. Perhepalveluiden organisaatiomuutos. esitys.

Kunta- ja palvelurakennemuutos 169/2007.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070169?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=169%2F2007>. Luettu 10.8.2013.

Lastensuojelulaki.2007/417
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 9.9.2013

Määttä, T. 2007. Yhteinen verkosto. Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 252. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2012
HE_oppilas-ja opiskelijahuoltolaiksi-30_11_2012.pdf. Luettu 9.2.2013

Parviainen, J. 2006. Tiedon kollektiivisuus ja asiantuntijat tiedon rakentajina. Teoksessa Parviainen (toim.) kollektiivinen asiantuntijuus. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Perusopetuslaki 2010/1352

Pönkkö, M-L. & Tervonen-Rossi, R. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lapsen ja nuoren kasvun tukemisessa. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 145–157.

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424 - 457.

Räty, Tapio. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Edita Publishing. Helsinki.
Sisäasiainministeriö 2007. Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn avaimet. Sisäasiainministeriön julkaisuja 45/2007.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Kansallinen terveyserojen kaventamisen toimintaohjelma 2008 - 2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Koulun sosiaalityön asiakastiedot sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmässä. Sosiaalialan tietoteknologia hankkeen raportti.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020-Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-14357.pdf. Luettu 10.2.2012

Terveydenhuoltolaki. 2010/1326

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaarama, M., Moisio, P & Karvonen, S. 2010. Suomalaisten hyvinvointi.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>

Valtonen, A. 2009. Ryhmäkeskustelut- millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu - tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 223 - 241.

Vilka, H. 2005 Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.